

ságot s elölkét magasztalják, hogy mily fáradhatlan a felügyeletben s mily gyors a szükség helyén a kellő segély nyújtásában. — A kholerai járvás mekhez most még egy új rem s járul, s ez az augusztus elején bekövetkező házbérfizetési határidő, mely ugyan sok szegény embernek megfájdítja a fejét. Most még nehezebb nap lesz ez, mint máskor szokott lenni, mert nagy a pénzsűke és sokan vannak azok a szegényebb sorsu emberek, kik megtakarított filléreiket oly pénzintézeteknél helyezték el, melyek most bajban vannak; a szegények a házbér számára takarítottak és ép e pillanatban nem juthatnak pénzükhöz. Egyik helybeli zuglap ugyan azzal ámitja őket, hogy némely háziurak máris kinyitlakoztatták, hogy a ferencz-józsefvárosi takarékpénztár betéti könyveit készpénz gyanánt fogadják el, de ehhez hiába kötné valaki a reménységét, mikor már a békés liquidációra nézve megkísérlett mindenféle módok meghiusultak s e takarékpénztár ellen a csőd is ki van mondva. — A mostani „krach“-os világban némi vigasztalás az, hogy igyekezzünk legalább némi szellemi kincseket gyűjteni s veszdünk az iskolák és egyéb közmívelődési intézetek ügyével. A közoktatási miniszter közelebb is egy nevezetes köriratot bocsátott a törvényhatóságokhoz a műveltségi haladás érdekében, mely — mint a körirat mondja — ránk nézve a *létfenntartás* érdeke is. E köriratban a miniszter arra hívja fel a törvényhatóságokat, hogy területükön igyekezzenek tudományos és művészeti célu egyleteket, muzeumokat alakítani, a már meglevőket pedig erkölcsileg és anyagiilag támogatni. Igéri egyszerűsággal, hogy minden ily kezdeményést az ügy fontosságához mért erkölcsi támogatásban fog részesíteni. Ez minden esetre a hét legfontosabb újdonsága s ennél örömmel állapodhatunk meg.

** (Gladstone levele.) Mint tudva van, az angol kormányelnök tudományos akadémiánk közeli tagjának választotta. Ennek folytán Gladstone következő levelet intézte az akadémia elnökéhez, gr. Lónyay Menyhértnek: „London, 1873. jun. 30. Sir! Volt szerencsém az osztrák-magyar követ szíveséből megkapni Önnek jun. 16-án kelt lektelőző levelét s ezzel együtt a külső tagsági oklevelet, melylyel a magyar tudományos akadémia engem megisztelni szives volt. Bár érzem, hogy mily kevés igényem lehet e kitüntetésre, elfogadom azt nagy örömmel s mely tisztelettel azon testület iránt, mely kegyes volt megisztelni. Az én szememben ennek, a személyes kitüntetés mellett, magasabb rendű jellege is van, mert azon testvériségre mutat, mely a tudomány gyarapítására s az elme művelésére célzó minden törekvésnek sajátja; és én őszintén remélem, hogy a művelt világ különböző országai és fajtái között minden ily természetű kötelék erősbödni fog napról napra. Fogadja Sir, legmélyebb tiszteletemet stb. Gladstone W.“

** (Reclus Elysée) hírneves francia tudós, kinek „La Terre“ című remek kiadása művében a magyar alföld is jól van jellemezve (mi francia geographusnál felette ritka) Gerando Attilával hazánkat, különösen Erdélyt be fogja utazni, hogy a „Tour du monde“-ban részletesen megismertesse.

** (A királyné számára) megvásárolták vadásztanyának káposztás-Megyeren Bottlik Lajos ur szép villáját. Az alkut b. Wenckheim Béla miniszter kötötte meg 43,500 frtért.

** (Gödöllő) is hatalmasan szépítik, s nagy előkészületeket tesznek az őszi vadászatokra, mikor az angol trónörökös is jelen lesz, több külföldi látogatóval. A parkot óriási mértékben megnagyobbították, egész utcákat, nagy kerteket és földeket csatoltak hozzá, az előbbi tulajdonosok a királyi család birtokában levő egyéb területekkel kárpótoltatván, hol most új városrészt emelkedik. A parkot egészen a schönbrunni mintájára rendezik, s ha kész lesz, nem is enged annak semmi előnyt.

** (A Lánchídő) oroszános talapzataiban már be van vésve a monumentális mű építésének rövid története. Most a szemközti talapzatokba, melyeken nincs semmi föllírat, bevések az országos megváltás dátumait is. Az inenső talapzatnál már megkezdtek a munkát.

** (Jótekonyság.) Bihar megyei Sarkad mezőváros szegényei gyámolítására gr. Almásy Kálmán 6000 frtnyi alapítványt tett. Ugyancsak e derék emberbarát még az uradalmában lakó nélkülözők számára is tett 24,000 frtnyi alapítványt.

* (Halálhíradások.) Gróf Nádasdy Lipót, Komárom megye főispánja, egy napi betegség után f. hó 18-án 71 éves korában elhunyt. Három hóval ezelőtt ünnepelte meg Komárom megye 40 éves főispánságának jubileumát, a mely alkalommal a köztisztviselők álló hazafiarszékét és élet-rajzát megismertették olvasóikkal. — Rónay Mihály, Csongrád megye volt alispánja, s előbbi időkben országgyűlési képviselő, e hó 20-án elhunyt Tátra-Füreden. — Rózsahegyén e hó 19-én temették el nagy részvét közt *Detrich Flórián* pénzügyi tanácsost és a hradek-líkavai kincstári uradalom főügyészét. Hosszas betegség után, 55 éves korában hunyt el. A boldogult 1848-ban a rózsahegy-i nemzetőrség egyik főtisztje volt, miert később fogásgot is szenvedett. — Özv. Lukynichné szül. Bagdy Juliánna e héten hunyt el Pesten. A szabadságharcban férje Bem tábornok kedvelt honvédtisztje volt s Beszterczénél az ellenség a templomtoronyból lőtte agyon őt, Bem helyett, mivel az ő kocsiában ült, míg maga a visszavonuló tábornok szerencsére, a város alatt haladt el. Az özvegyen maradt nő Pestre hozta árváit, hogy itt őket fölnevelhesse. És aztán — egyik felnőtt fia agyon lötte magát, a másikat (Istvánt) távol hánnya a sors s a koporsónál most csak leánya (Otília) állt, ki a színi tanoda növendéke volt. — *Herczeg Sándor*, nagy-almási ev. ref. lelkész és a kolozs-kalotai egyházmegye főjegyzője életének 55-ik, lelkészi pályájának 28-ik évében meghalt. — Egy gróf *Vass Gyulának* 1849-diki honvédfőhadnagyak, Zemplén megye árvaszéke első ülnökének, s a zempléni Vass-család utolsó sarjának, Pesten, e hó 23-án, 49 éves korában történt elhunytát tudatja. — A külföldről *Rose Gusztáv* berlini egyetemi tanár, hírneves geológus s a magyar akadémia levelező tagjának, és *Philarete Charles* francia író és a „College de France“ tanárának halálát jelentik.

— („Az Anker.“) 1873-ik év június havi üzletkimutatása. — E hónap a társulatnál benyújtott összesen 352 bevallás 531,342 frt biztosítandó összeggel, és pedig: 233 bevallás 418,256 frttal halálesetre, és 119 bevallás 113,086 frttal életesetre. Kiállítva lón 219 kötvény 309,184 frttal halálesetre, és 110 kötvény 156,238 frttal életesetre; összesen tehát 359 kötvény 465,422 frttal. A havi bevétel volt 115,806 frt haláleseti díj és 98,908 frt betételekben, összesen: 214,715 frt. Ez évben benyújtott 3615 bevallás, 5,333,590 frttal, és kiállítva 3582 kötvény: 4,797,802 frttal; ugyan ezen időben bevétel 1,355,508 frt; — halálesetekért pedig kifizetett: 290,255 frt. A társaság működése kezdetétől fogva halálesetekért fizetett 4,906,553 frt, és az 1873-ik tülélesi társulás (Asszociáció) eredménye 726,578 frt volt, mely összeg 872 tag közt aránylagosan fölcsztott.

Szerkesztői mondanivaló.

— D.—n. M. B. L. Ezt a képet természetesen még sokkal szívesebben vettük, mint az előbb említett. A kérdésre bajos feleletet adni; az efféle hírekben kétségkívül sok a túlzás, de azért nem mernék állítani, hogy éppen semmi alappal sem bírnak.

Pest, Sz. A. K. A pongorvölgyi menyegző leírásánál hazai tárgyu népszokásaink közül érdekesebbet adhatunk. A másik közleményt azonban fölhasználjuk.

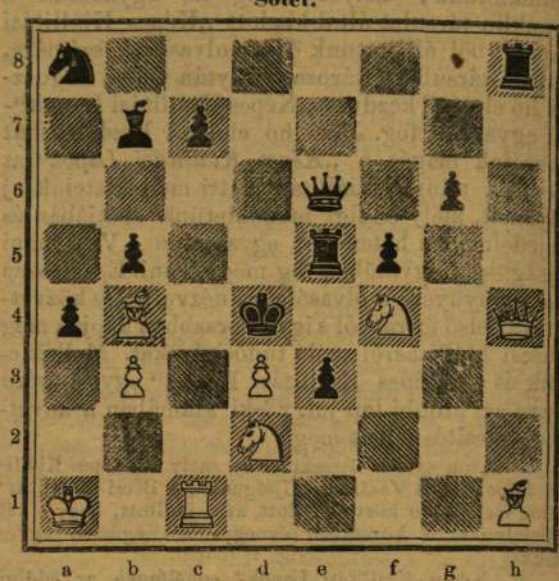
Cs. M. A dolog rendbe van hozva; ezóta kétségkívül vette is a küldeményeket. A levél címére az a kis megjegyzésünk van, hogy a szerkesztő nem igényel sem „nagyaság“, sem más efféle titulust; hagyjuk ezt azoknak az „ujabbkori“, „demokratáknak“, kik értéket, tudományt, mindent ranggal mérnek.

Kupall verse visszhang egy lapunkban nemrég megjelent köl eményre, s mint visszhang az eredetinel minden tekintetben sokkal gyöngébb, csak annak keserősége van benne fokozott erővel s tulzotlan visszaadva. Nem közölhető.

— Pest. R. L. Wintherfeld ezikke magyarságán annyit igazgatást kellene tenni, hogy közelíthető legyen, a mennyi fáradtsággal újra s lefordíthatók az egészét. Magyarságában szabotosságot, stílusában általában könnyűséget tanuljon s akkor találkozhattunk.

SAKKJÁTÉK.

712-ik sz. f. Zagya Imrétől (Debreczenben.)

Világos indul s a harmadik lépésre mattot mond

A 707-ik számú feladvány megfejtése.

- (Pap Dezsőtől Miskolcson.)
1. Ke6—e7	Fa2—b3
2. Ke7—f8	Fb3—c4
3. Vc6—c8	tetsz. szer.
4. Bf7—f4 matt.	

Helyesen fejtették meg: Veszprém: Fülöp József — Gelsen: Glesinger Zsigmond. — Aradon: Kovács Albert. — Debreczenben: Zagya Imre. — Sziget-Csépen: Mayer Károly. — A pesti sakk-kör.

— (A bécsi nemzetközi sakk-tornán) 12 hírneves játszó vesz részt. u. m. Anderssen Boroszlóbból. Steinitz, Blackburne Bird Londonból. Rosenthal Párisból. Paulsen L. Detmoldból. Pitschel C. Lipésből. Dr. Meitner, dr. Fleissig, dr. Heral, Gelbfuchs O. és Schwarz Adolf Bécsből.

Előfizetési fölhívás

VASÁRNAPI UJSÁG
és
Politikai Újdonságok
1873-ik évi július—decemberi folyamára.

Előfizetési föltételek:

A Vasárnapi Ujság és Politikai Újdonságok együtt.

Félévre (július—december) 6 frt

Csupán a Vasárnapi Ujság:

Félévre (július—december) 4 frt

Csupán a Politikai Újdonságok:

Félévre (július—december) 3 frt

Egyes előfizetések legelőszörűbben postai utalvány által eszközölhetők, a melyre bérmentesítésül csak egy darab 5 krajczáros bélyeg kívánatik.

Tíz előfizetett példányra gyűjtőinknek egy tiszteletpéldánnyal szolgálnak.

Pest, jún. hó 1873.

A Vasárnapi Ujság és P. Újdonságok kiadó-hivatala (Pest, egyetem-utca 4. sz. a.)

TARTALOM.

Samassa József (arckép) — A váci-utczán. — Bacon Franklin köztársasága (folyt.). — Bereg megyei pogányvárak — Fővárosi képek (képpel). — Török hárem-örök (képpel). — Vasuti kerek és sinek, I. — Baden-Baden — Egy amerikai vállalkozó, VIII. — A drótos tótok (képpel). — Egyveleg. — Tárház: Irodalom és művészet. — Egyház és iskola. — Mi újság? — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti-naptár.

(Felelős szerkesztő: Nagy Miklós (L. magyar-utca 21. sz.))

Előfizetési föltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Újdonságok együtt: Egész évre 12 ft. — Félévre 6 ft.
Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 8 ft. Félévre 4 ft. — Csupán a Politikai Újdonságok: Egész évre 6 ft. — Félévre 3 ft.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Újdonságok iránt: Egy négyszer hasábozott petit sor, vagy annak helye, egyszeri ígtatásnál 10 krajczárba; háromszori vagy többeszeri ígtatásnál csak 7 krajczárba számítatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad Bécsben: Oppelik Alajos. Wollzeile Nr. 22. és Haasenstein és Vogler, Wollzeile Nr. 9. — Bélyegdíj, külön minden ígtatás után 30 kr.

A világtárlati jury látogatása.

A mióta az a küldetésünk, hogy nyugat-civilizációját a keleti barbarizmus ellen védelmezzük, megszűnt, alig ismer bennünket a világ. A míg védbástyái voltunk a török ellen, addig tisztelettel tekintett fegyvereink fényére Európa, s míg a mi kezünkben kard villogott, addig a többi nemzetek békében kezelhették az ekét, kifejlett iparuk, kereskedésük, irodalmuk, anyagi és szellemi jóllétük, nagyokká nőttek, nagyobbakká, mint mi, kik a fejlődés időszakának jelentékeny részét, a tudomány és művészetek ujjáéledésének korszakát (renaissance) töltöttük el az ő védelmükben. A mi megnövéseinkhöz hiányzott a szükséges napvilág, a béke napvilága. Azok a művek, melyek csak a béke napvilágán nyerneke létezőt, elsatnyultak, törpék maradtak nálunk, s mikor legnagyobb volt harci dicsőségünk, jóllétünk akkor volt a legkisebb. Hiában, a harci kard rosz szántóvasnak, nem terem nyomában kalász, a harci mén patkója rosz boronának, eltiporja az életet mélyen a földbe s a sziv kiontott vére hiába áztatja a mezőt, mirigy és dőghalál támad utána, nem áldás és gazdagság, mint az ég jótekonysága esője után.

Évszázadokig tartott élethalálharcunk a török ellen, mely nem engedé, hogy erőnket annak szenteljük, a mi a nemzeteket nagyokká, hatalmasokká teszi. S mikor elhallgatott a vész kelet felől, egy még nagyobb vész támadt ránk nyugatról, nagyobb, mert alattomos, nagyobb, mert baráti szövetséges kéznek hit-

BÁRÓ SCHWARZ-SENBORN VILMOS.

tük, mely gyilkot irányzott keblünk felé. E vész alkotmányunkat, önállóságunkat, nemzeti létünket fenyegeté, s mivel ezekhez a nemzet utolsó csep véreig ragaszkodott, kerülő uton kellett őt megfosztani. Így lón politikai dogmává Kollonics híres mondása: „tegyük Magyarországot előbb koldussá, azután rabszolgává.“

Más országok békés kifejlése minden képzelhető téren atyai gondos támogatásban részesül a kormányok részéről, közlekedési eszközöket teremt, javít vagy szaporít, iskolákat, jótékonyági, művelődési intézeteket állít, kereskedési szerződéseket köt, versenyeke, muzeumokat rendez, szóval a közjóllét emelésén dolgozik a kormány minden rendelkezésére álló erkölcsi, szellemi, anyagi eszközzel. Mi bennünk az idegen kormány csak egy elégtelen lázadó tömeget látott, melynek, mint a kigyónak, fejére kell taposni s kirántani fulánkját, a mivel véthetne; egészen megölni nem tudott, annyira koldussá tenni, hogy adót se fizethessünk, nem akart; de utjába állott minden nagyobb mérvű mozgalomnak, melyből a nemzetre nagy anyagi előny háromlott volna, mert ez előny a nemzeti szellem fölébredésének emeltüje is lesz vala, a mitől Bécsben reszkettek. Elhagyott, elhanyagolt állapotban volt az egész ország, a csendes enyészett ringató ölébe vette már. Megment tén a tudomány, az irodalom! — gondolá néhány lelkes hazafi s míg másutt diszcsarnokokat a tudomány számára maguk a fejedelmek emelnek, míg az irodalom fölkenet apostolait fejedelmeket megillető tiszteletben tartják: addig itt a mi tudósaink és költőink, kiket az elfásult nemzet közönye meg nem ölt, a hatalom részéről bilincs-, börtön-, halálbüntetéssel üldöztek; üldözés tárgya lett a szó, betű, a gondolat s „járt számküszötte az árva fiu.“

Közel ezeréves nemzeti életünk egy szakadatlan háboru volt. E nélkül talán mi is a világ hatalmas nemzetei sorában állanánk, s mint Róbert Károly és Nagy Lajos alatt Visegrád, Corvin Mátyás alatt Buda, — ma

HETI NAPTÁR.

Hónapi-és Hetinap	Katholikus és protestáns naptár	Görög-orosz naptár	Izraeliták naptára	N a p	H o l d
				hossza	hossza
				hét	hét
				nyug.	nyug.
Július					
27 Vasár	E 8 Pantaleon	E 7 Pentele	15 G 7 A' hinoz	3	124 24 4 31 7 41 151 39 7 18 9 27
28 Hétfő	Incze pápa	Sámson	16 H 1	4	125 21 4 32 7 39 163 34 8 24 9 44
29 Kedd	Mártha szüz	Vilmos	17 Jácint	5	126 19 4 34 7 38 175 21 9 28 9 59
30 Szerd	Abdon	Juda	18 Sisas	6	127 16 4 35 7 37 187 13 10 33 10 14
31 Csüt.	Lojola Ignác	Ignác	19 Makrin	7	128 14 4 36 7 35 199 11 11 40 10 13
1 Pén	Vasas sz. Petér	Gertrud	20 Illés	8	129 11 4 37 7 34 211 18 12 11 12
2 Szom	Port uncula	Gasztáv	21 Simos Juda	9 S. Házon	130 8 4 39 7 32 228 27 11 12 11 12

Hold változása ☾ Első negyed 1. 3 óra 44 perczkor délután.

Budapest lehetne a világ-kulturának egyik központja. A természet minden áldásaival gazdagon elárasztott ország közepén, a kelet és nyugat közötti kereskedelem elkerülhetetlen útjában, egy hatalmas folyam partján, a legszebb, legkedvezőbb fekvéssel, minden európai városnál szebb jövője lehet Budapestnek s általa az országnak. Mi válhatott volna belőle tartós béke, atyai kormány alatt, s mily képzelhetetlen nagyok kell benne lenni a természet-adta életerőnek, hogy annyi sors-csapás alatt össze nem tört, meg nem semmisült!

Elmaradtunk, messze a többi nemzet mögött; tudomást alig vett már rólunk a világ. S ha vett is, minő kicsinylés, minő megvetés hangzott ajkairól. „Egy elenyésző nép, mely már csak muzeumba való; dologtalan, fejlődésre képtelen, kihalt félben levő.” Osztrák szövetségeink elkövettek mindent, hogy Európa csak általuk ismerjen bennünket s igyekeztek aztán lefesteni saját izlésük szerint, megvetés és nevetség tárgyává tenni mindenütt.

Az újkor határozottan békésebb irányra lehetőséget tette, hogy a kik ugyanazon célok felé törekednek, fölkereshessék egymást. Így támadtak a munka és ipar képviselőinek találkozási helyül szolgáló világtárlatok, melyek között a legutolsó közvetlen szomszédságunkba esett. Előre látható volt, hogy a civilizáció zászlóvivői, kik országai megbízásából Bécsbe gyűlekeztek, ezt a mi szegény, alig ismert, vagy félreismert hazánkat is meg fogják látogatni, a mint megszokás látogatni a Nilus forrásainak vidékét, az őserdőket, Afrika pusztáit. Ezt a barbár, ezt a vad országot, mely idefészkelte magát a kultúra tövébe tanulmánytárggyá kelle tenniök.

És lejöttek ők, a bécsi nemzetközi kiállítás ítélő bírái, számára nézve is hatalmas testület, de hatalmas kivált a miveltés azon magas fokánál fogva, melyet egyesítettek. Hisz minden nemzet legnagyobb tekintélyeit küldte el a világtárlatra. Lejöttek ők, és a mit láttak, a mit tapasztaltak, minden inkább volt, mint a mit talán vártak. Kellemes meglepetésben részesültek s bizton állíthatjuk, hogy látogatásuk után egészen más szemmel tekint reánk a világ, mint a hogy tekintett e látogatás előtt.

A bécsi kiállítási jury tagjai nem ismerik hazánk történetét; ha ismernek, ha tudnak, hogy a mink van, azt folytonos élethalál harc között teremtetjük, s nagyobb akadályokkal kellett küzdenünk, mint Hollandiának, mely tengert taszított hátra, nagyobbakkal, mint Svájeznak, mely termő földet hordott a kopár szikla tetejére. De ezt nem tudva is, nagyobb elismerésre nem számíthattunk részokról, mint a milyennel találkoztunk. Elismerték, hogy hazánk népe életerős, nagy és nemes tulajdonokban gazdag, haladásra, meglepőre képes, s hazánk természettől nyert dús kincseivel a legalkalmasabb talaj, hogy egy életrevaló nagy, derék nemzet hazája legyen.

Ez az, a külföld tekintélyeinek egyhangu nyilatkozata, mely önbizalmunkat fokozhatja, csüggedésünkből kimenthet s erőt és bátorságot adhat jóslatukat teljesítenünk. S ezért tartozunk köszönettel a világtárlati jury tagjainak becses látogatásukért.

A jury fogadtatásáról, tagjairól lapunk kiállítási mellékletében találunk olvasóink bővebb leírását. Itt egyedül azon ember rövid ismertetésére szorítkozunk, ki a nagy nemzetközi mű élén áll, s ki a kultúra bajnokait hazánk fővárosába is levezette.

Ez báró Schwarz-Senborn Vilmos, kit mint a bécsi egyetemes kiállítás rendezőjét és főigazgatóját, méltó lesz megismertetni.

Schwarz b. jelenleg 57 éves, s férfi erejének teljében van. Született 1816. június 12-én Bécsben. Anyja francia volt, atyja szász (lipcei). A bécsi egyetemen és polytechnikumon a chemiát tanulmányozta s ugyancsak itt doktorrá promoveáltatott. 1841-ben az alsó-ausztriai iparegyesület titkárává választott s ez állásában négy évig képviselte az osztrák ipar érdekeit, egyúttal a journalistikai téren is működött.

A következő éveket, egész az 1848-ki mozgalmakig, utazásban tölté, mely által ismeretei szaporodtak, tanulmányai betetőzést nyertek. Az első osztrák kereskedelmi miniszter: Doblhoff b. miniszteriumában alkalmazta, ez állását azonban csakhamar fölcserélte az alsó-ausztriai kereskedelmi és ipar-kamra titkári állomását, élénk részt vevén a kamara szervezésében. Nem sokkalára azonban Bruck miniszter ismét a kereskedelmi miniszteriumnak nyerte meg a fiatal báró tevékenységét.

Ez időtől fogva Schwarz neve diplomatai körökben már általánosan ismertté lön. Hazája iparának és kereskedelmének a londoni fő-konzulnátnál tanúsított működése által tett különösen nevezetes szolgálatokat s csakhamar a „Society of arts, manufactures and commerce” („A mesterségek, kézműipar és kereskedelem társasága”) tiszteletbeli tagjává választá.

Már 1859-ben Németalföldön az osztrák érdekek képviselővel bízott meg s 1861-ben kereskedelmi s politikai küldetést teljesített Algirban, egy évvel később pedig a londoni kiállításon kiállítási fő-biztosnak nevezetett ki. Ezenkívül hivatalos küldetésben részt vett már több kiállításon.

A bécsi világhiállítás vezetése tehát, mint e rövid életrajzi vázlatból is látható, oly férfira bízott, kinek képességei és tapasztalatai biztosítékot nyújtottak az iránt, hogy a földadatnak eleget fog tenni.

Schwarz b. a várakozásnak meg is felelt s a számos akadályokon, melyekkel lépten-nyomon találkozni kellett, erélye, tapintatossága s éles elméje határozott diadalt ültet.

Schwarz b. lelke volt a kiállításnak; ő hatott, alkotott, gyarapított; szóval: teljesen fölfogta a nagy műnek, mely vállaira nehezedett, jelentőségét.

Magyarországgal szemben, mint a jury lerándulása is bizonyítja, — Schwarz b. kiváló előzékenységet tanúsított. Teljesen fölfogván és méltányolván azon viszonyt, melyben Magyarország, mint önálló állam, Ausztriához áll, minden intézkedésében tapintatosságot tanúsított s e tekintetben elismerésünket megérdemli.

Kóbor Tamás. *)

(Burns Róbert után.)

„Boszorkánnyal, manóval teljes e könyv.”
Gavin Douglas.

Ha ritkul a vásári tér,
S szomszéd, koma, szomszéd betér
Korcsmába, a hosszú napon;
S hullong a nép ki a kapun:
Mig boldogan szereve ülünk,
Elázunk és rusnyán örülünk,
Mit bánjuk a mérföldekét,
Mocsárt, lejtőt, meredeket,
Mely köztünk s a hon közt terül,
Hol asszonyunk dér-dúrral ül,
Ráncz homlokán, mint vész egen,
S ápolja mérgét melegen!

*) A „Budapesti Szemle”-ből.

Szegény Tomin, bezzeg betelt,
Hogy éjjel Ayrből utra kelt,
(A vén Ayrből, melynek nincs párja
Derék legényre, szép leányra.)

Hej Tomi! lett vón' bár eszed
S Katód tanácsát bevéstél!
Megmondta százsor, hogy te nagy
Szájhős, iszos, szőlőházi vagy,
Ki Mindszenttől Farkasnapig
Nincs vásár, hogy ne légy nyakig;
Minden sütés-lisztnék felöntesz
A molnárral, míg ráköszönhetsz;
Lovad, ha egy patkót lerüg;
Már a kovács veled berüg;
Templomba indulsz urnapon
S hétfő is ott ér a csapon.
Megjósolt: elébb-utóbb a
Dögöd' lelik a Doon folyóba!
Vagy hogy az Alloway ó
Templomnál elkap a manó!

Ah, szende hölgyek! köny csorog
Szememből, ha rád gondolok:
Hány szép tanács, hány bölcs dolog
S hosszú tanítás kárba vesz,
Mit férj a nőtől fel se' vesz!

De tartsunk sort: — Tamás tehát
Pompás helyen égette magát,
Kandallónál — jó tűz alatta —;
A sör magát dicősen itatta;
Mellette Csiszlik Jancsi, a
Hű, régi korhely ezimbora:
Egymást testvérként szeretik,
Nyakaltak együtt hetekig!
Dal s zaj között az este mult,
A sör meg, az mindég javult;
A csaplárné enyelt Tamással
Sok titkos édes lábnomással;
Csiszlik minden vadat elészelt:
Röhögte a csaplár a készet; —
Künn zúghat a vész, bőghet is:
Tamás nem vett rá fittyet is.

A Gond, hogy ily boldogot lát,
Serhabba fojtá önmagát;
Mint méhe száll kincseivel rakottan,
Szállt minden perc gyönyörrel ottan;
Úr a király: hanem Tamás
Boldog, dicső, mint senki más!

De a gyönyör: elnyilott mák,
Érintsd, s leomlott a virág!
Vagy hó, mely a patakba hull,
Perceg fehér — aztán sehull!
Vagy tünde csillag: azalatt
Mig rámutatnál, leszaladt!
Vagy a szívrvány dísz, mely
Zápor között mosódik el. —
Időt ki köt meg? ... Itt az óra:
Tamásnak is kell ülni lóra;
A rémes óra eljőve,
Az éj ivének zárkóve;
S oly éjszakán lesz indulandó,
Mint még soha bűnös halandó.

Fűt, fűt a szél, majd megszakadt,
Ömlött a zápor, mint patak;
Gyors fényt el-elyelt a vak éj,
A dörgés hangja hosszú, mély;
Ily éjszakán — gyermek is érti —
A jó lelket Gonosz kísérti.

Jó szürke Rózsiját megülve,
— Kínél jobb ló sincs ott-körülbe' —
Sáron-vizen Tamás üget,
Fitymál szelet, záport, tüzet;
Majd fogja új kék süvegét;
Majd dúdol egy vén skót regét;
Majd óva néz szét sok helyen,
Hogy „el ne kapják” hirtelen:
Mert Alloway tájához ért
Hol a bagoly s szellem kísért.

Immár a gázlón áthaladt,
Hol a kupez hóba fuladt;
Föl, a nyírfák — a szirt megé,
Hol Karcsi részegen nyakát szegé;
El, a rekettye s buzaföld
Mellett, hol a vadász megölt
Kis gyermek hullájára lelt;
Ki, a cserén, — a kutnak át,
Hol Mungó anyja felkötötte magát.
Előtte a Doon árja hömpölyg,
A vész az erdőn zúgva bömbölt,
Sarktól sarkig villám lövölt,
Harsant az ég közel-közel:

Hát im, nyögő fák közt világ van:
Az ó templom áll szinte lángban,
Fény tör ki résen és falon;
Bent tombol a tánc s vigalom.

Hős Arpanedv, ki lelket adsz!
Tőled veszélyben nő a dacz.
Egy rossz hatos csudát tesz nálunk;
Egy korty: s az ördöggel kiállunk! —
Tamásnak is fejébe mászott
A ser: hét ördögűtől se' fázott.
De Rózsai meghökken, megállt,
S nagyon uraltatá magát
Kézze, sarokkal, míg elé
Mozdulni mert, a fény felé.
Juj, Tomi, most! a mit te látsz!
Merő búbáj, s boszorka tánc;
Nem ujdun-uj cotillon az,
Minőt Páris divatba hoz,
Hanem kuferezcs, kopogós,
Mártogatós, legugyogós,
Ugrós szilaj tánc, — s bőrduda:
Ezt fujják talp alá oda.
Ablak-szugolyban legföül
Maga vén Sátán bácsi ül
Mint nagy, bozontos, czirnos eb,
Övé a muzsikás szerep;
Szorit is oly nyers hangot ő,
Hogy reng belé boltiv s tető.
Körül, mint szekrény, sok koporsó,
Egy-egy halott mindben, s utolsó
Diszköntése van rajta még;
Fagyos kezökben gyertya ég,
Melynél Tamás, bátor vitéz,
Ur-asztalán szörnyedve néz:
Egy gyilkost, még bitófa-diszben;
Babát, ki nem volt keresztvizen;
Kötélről most metszett zsiványt,
Szajátva még, a hogy végsőt zihált;
Öt bárdot, a vérozsa rajta,
Öt hosszú tört, rá vér tapadva;
Ott egy gyerekfojtó zsinag,
Kés, mely apát ölt meg, kinek
Torkát szelvé saját fia,
Nyelére száradt ősz haja.
Ott három ügyvédnek a nyelve
Sok rongy-hazugsággal bélelve;
Rohadt papszívek feketén
Bűzlöttek minden szegletén;
S több iszonyúság, föltelek,
Hogy elsorolni vétkelem.

Döbbenve mig bálmal s fülel
Tamás: kedv, tréfa nő dühvel;
A síp jobban-jobban hasítja,
A tánczos nép ugyan szoritja,
Perdül, czikáz, ölel, forog;
Vén asszony izzad, hogy csorog,
Mind falho' vágja ringye-rongyát,
S egy ingbe járják a bolondját.

Hej Tomi! vón' csak szép leány
Ez mind, kövér, ugy tiz s néhány *);
Az ingök nem vastag hetes,
De hőszin gyolcs, tizenhetes:
Ezt a „többsincs” nadragom' is,
Mely egykor volt kék bolyhu plüsh,
Leadám czombomról, le, csak
Hogy egyszer rám pillantsanak!

De ennyi görbes vén banya
Csikót is megvadítana,
Ugrálva botján szanaszerte; —
A gyomrod hogy' föl nem keverte!

De Tomi tudta, mit, hogy? ám:
„Volt ott egy furcsa fürgő lány”
Kit most avattak bé a karba,
(Utóbb ismerte Carrick partja:
Mert sok baromfétől leölt,
Sok jó dereglyét összetört,
Sok kárt tön árpa, rozsvetésben;
Élt tőle a táj rettegésben.)
Az inge finom len fonálból,
Melyet visel még lánykorából,
S bár hosszú sértőleg hiányos,
De, mert különös, czélirányos.

Ah! hitte vón' a tisztas mámi,
Mikor megvette inged, Náni,
Két fonton (ez volt kincse mind),
Hogy még boszorkány táncza vidd!?

De szárnyad itt, múzsám, ereszd le,
A dal magas, nem bírod ezt te:

*) T. i. éves.

Hogy' ugrott Náni, hogy' bomolt,
(Virgoncz, erős egy fruska volt.)
Hogy állt Tamás, mintegy büvölve,
Szemével a lányt majd benyelve;
Még Sátán is izeg-mozog,
Szemet mereszt, — fú és szuszog;
Mig — egy szökkellet, újra más —
Eszét veszté bolond Tamás
S kiáltja: „Brávó, Kurta-ing!” ...
Rögtön setét minden megint;
S alighogy Rózsai fékbe kapja,
Zúdul ki a pokol csapatja.

Mind vadméh zúg ki bős dühvel
Ha fészket rabló verte fel;
Mint nyulra, hopp! vadászcsoport,
Mely orra előtt fölugort;
Mint őzi egy vásári had,
Ha „tolvaj! fogd meg!” szó riad:
Fut Rózsai most; — üvölt inába
Boszorkány és vasorru bába.

Juj Tomi! lez vásár megint:
Pokolba sülsz meg, mint hering;
Otthonn Katid hiába vár:
Bús özvegy asszony Kata már!
Czo, Rózsai, mint tőled telik!
Siess eljutni hid-felig,
Ott rázhatd, gúnyra, farkadat,
Folyó vizen boszorka had
Átkelni nem mer, nem szabad.
De mig a hidra feldübörgött,
Volt neki rázni farka, ördög!
Mert Náni, ki ott jár közel,
Szoritja Rózsai és tüzel,
Tamás ellen tör és lohol; —
Ha tudná, Rózsai mit kohol:
Egyet szökik — gazdája ment —
De szürke farka kárba ment:
Náni tövön belé ragadt;
Szegénynek, egy csutak maradt!

No, ez igaz történetet
Ha ki, anyától született
Olvassa, és ember fia,
Tanácsom megfontolnia
Ha kedve inni csoszszan épen,
Vagy kurta ing jár az eszében,
Hogy kőjtül a kár nincs tova:
Im példa rá Tamás lova.

Arany János.

Bacon Franklin köztársasága,

vagy:

Egy fölfedező naplója.

(Vége.)

Január 2. Az új évet megnyitó beszédem, bár meglehetősen szép szónoki mű vala, úgy vettem észre, nem igen tett valami derékabb hatást a hallgatóságra. Talán ennek az is volt egyik oka, hogy a község szorgalmasabb és jóvalvalóbb tagjai otthon maradtak, hogy dolgozzanak, mint rendesen s csupán a népség henyébb és aljasabb része jött el, hogy hallgatódzék. Ezek közül sokan közbe nevettek, s általában kellemetlen érzést támasztottak bennem. Nem vádolhat senki azzal, hogy hiu boszut tartogatók magamban azok ellen, kik lenézik ékeesszólásokat: mindamellett azt kell mondanom, hogy azoknak, kik érzéketlenek maradnak az igazság iránt, mely szép és érő nyelven terjesztetik elbők, szükségképen rossz embereknek kell lenniök, a kik nem méltók semmi figyelemre vagy kiméltre. Épen azért a köztársaság érdekében még ma számba veszem azokat, kik tegnapi beszédemet megtapsolni elmulasztották, hogy alkalom esetén nem tetszésemet velök éreztesszem. Nem gondolom, hogy ezen eljárásommal másként cselekedném, mint egy észlelyes uralkodó.

Ma délután két asszonynak az ügyében kellett vizsgálatot tartanom, kik bevádoltak, hogy összeveszvéen egymást elverték, s azonkívül szidalmazták is olyan illetlen nyelven, a melyet fölösleges itt leírnem, ki-

vált ha tudjuk, hogy az összeveszés tárgya egy göndör szakálu katona volt. Hogyan büntessem az asszonyokat? Az ember föl nem akasztathatja, sem meg nem korbácsol-tathatja őket, s még kevésbé kényszerítheti, hogy az országutat csinálják. Egy kis börtön-félt már elkezdünk építtetni, de még nem kész; s így Mac-Knob azt rendelé, hogy a bűnösöknek le kell a hajukat borotválni, s ez ítéletet én is helyben hagytam, jó ízűt nevetve annak elmés voltán. Este felé azonban a két megborotvált asszony, régebb udvarlóiikkal, s azonkívül egy csomó más asszony oda jöttek ajtóm elé, és ott minden-féle szidalmakat kiáltottak rám mintegy 5 perczig, vagyis mig őket a katonák hívőrsre nem tették. Néha igazán azt kell kívánnom, bárcsak ne volna asszony a világon.

Január 5. Ma a benszüllött fejedelmek küldöttségét fogadtam, kik a szigetnek a mienkkel szemközt levő sarkában laknak. Ezeknek a kiirtására szedé össze Drumsiki — mint mondá — a maga katonáit. Ezek az emberek komolyak, méltóságosak, tiszteletudók és hallgatagok. Arczuk ugyan ki volt czífrázva mindenféle cziradakkal, de szívök tiszta volt a szennytől, és bánatos sohajjal hasonlítottak őket össze azon polgárok némelyikével, a kik fölött a vézget engem rendelt uralkodól. Ajándékokat hoztak számomra, s kifejezték reményüket, hogy mi kezünkben békével jöttünk ide a szigetre, és sem égetett szesz, sem térítők nincsenek velünk. Egykissé megbotránkoztam azon, hogy ily tiszteletlenül szólnak a térítők-ről, s kifejtém előtök, hogy a térítők jeles emberek, kik vigasztaló igazságokat igyekeznek elhinteni azok közt, kiknek arra szükségük van. Valamennyien csodálkozva csóválták rá fejüket, s állíták, hogy ők az égetett szeszt és a térítőt rendszeren egy időben szokták kapni; s ezért idegenkednek mind a kettőtől. Megígértem nekik, hogy ha tőlünk talál hozzájuk menni valamit térítő, az nem visz magával égetett szeszt, mire udvariasan válaszolták, hogy ha nekem mindegy az a dolog, ők szívesebben vennék, ha a térítő is elmarad, különben pedig biznak az én emberségemben és okosságomban. Tudakozódás folytán megtudtam, hogy ezek a benszüllötték mértéktelenen és megelégedve élnek, sem ők nem veszekesnek másokkal, sem mások ő velök, daczára annak, hogy a politika egészen ismeretlen tudomány közöttük. Egy órával azután, hogy ezek eltávoztak, Sournoy jött hozzám nagy örömben, jelentve, hogy egy összeesküvést fedezett föl Glapillard és társai közt, melynek célja engem letenni. A vezetőket mind elfogta és holnap fognak vallatás alá vétetni. Sournoy-nak ezen olyan öröme volt, hogy önként azt a gondolatot ébresztette föl, miszerint érdemes néhány embernek bünt követni el már csak azért is, hogy másoknak örömiük teljék a fölfedezés dicsőségében. Azonban kétes előttem, hogy vajjon a vad barbárok, kik a térítők küldésének ellene voltak, ilyen módon okoskodtak volna-e?

Január 6. Glapillard, Sanguinolenti és még néhányan arra ítéltettek, hogy fölakasztassanak. Azt hiszem, hogy ha végre-hajtatom rajtok a büntetést, a melyet így kihívtak maguk ellen: ez által köztársaságom békéjét mozdítom elő. Ezek lelkiismeretlen ellenségek, és sokkal kevésbé lesznek ártalmasok, ha a kötél végén himbálódznak, mintha lázadást predikálnak két lábón állva. A tisztességes polgárok, úgy látszik, mind örülnek elpusztulásuknak.

Január 7. Föltettem magamban, hogy még egyszer megpróbálom a kegyelmezés hatását, s megkegyelmeztem Glapillard-nak

és czinkosainak. Alig hogy kiszabadultak, gúnyos menetben vonultak el házam előtt, s azt kiáltották, hogy nem mertem őket bántani, mivel tudtam, hogy ők a nép védői, én magam pedig semmi se vagyok. Sajátságos, hogy a tisztességes polgárok, a kik mosolyogtak, midőn kivégeztetésük ki lön hirdetve, első voltak, a kik tapsoltak kiszabadulásoknak. A miből én azon kettős leverő tanulságot merítettem, a melyet különben már *Drumski* is vert belém az előtt: először, hogy a „tisztességes polgár“ olyan, a ki kész barátságot kötni mindenik párttal, a melyik emelkedőben van; és másodszor, a legbiztosabb út arra, hogy az ember politikai ellenségeit kiengesztelje, ha őket megsemmisíti. Vajha ezen fontos igazságokat már tegnap így tudtam volna.

Január 25. Beláttam, hogy hiábavaló

kívánataikkal és talán szavazataikkal, de egyébbel nem. Csak egyetlen út van arra, hogy visszaállítsam nevem fényét, s ez, ha kormányomat hadi dicsőséggel fődöm be; más szavakkal, ha hadat izenek a bennszülötteknek, kiirtom őket s a tőlök elvett zsákmánnyal megterhelve térek vissza. Könnyű lesz ürügyet találni a háborúra. Tisztelendő *Grones* Jakab urat küldjük hozzájuk egy bibliával és egy palack rummal. A rumot vissza fogják utasítani, s mi kiírjuk a hivatalos lapban („a mely — jegyzé meg vigyorgva — közölt már több ilyen igazságot is“) hogy ők nem akarták hallani a kereszténység predikálását, s követekkel csúfosan bántak. Elszörnyedve hallottam ezen javaslatokat, melyek úgy terjesztettek elem, mint egyetlen alternatíva a bukás mellett, s azután mély szomorúságba süllyedtem.

írom, behallik hozzám a tömeg kiáltozása: „boszuért és ellenségeink kiirtásáért.“ Tudatlan, haszontalan tömeg, a melyet hibásan emberinek neveznek! Még ma este bele csomagolom kéziratomat egy gummi elasztikum palackba, mely azt el fogja szállítani biztosan a hullámok között; s holnap, épen azon órában a midőn *Drumski* elindul, hogy elpusztítson egy népet, a mely minden barbarismusa daczára jobb, igazabb és értelmebb, mint mi; összelegyitek két panapoleonos edényt, s szétszóratom gyarmatomat magammal együtt, oda, a hová bennünket a szeleknek vinnie tetszik...

III.

„Tehát ez volt oka a hullámok hánykódásának ma!“ — kiálta föl a főhadnagy, a mint a kadét letette a kéziratot.

Gyümölcsvásár a pesti aldunasoron. — (Appelrath eredeti rajza.)

dolog elnéző rendszabályok által uralkodni akarni, s most kénytelen vagyok vagy egy roppant igazságtalanságot követni el, hogy hatalmamot megtarthassam, vagy lemondván erről a hatalomról, ezt a szerencsétlen sorsu szigetet *Glapillard* anarchiájának vetem oda zsákmánnyul. Ma reggel *Drumski* jött hozzám, s jelenté, hogy a nagy elhatározás órája megérkezett. Tekintélyem meg van ingatva; ellenségeim agitációja valamennyi elégedetlenség lelkét fölízgatá a szigeten s én kisebbségben maradtam: kétszer már megválasztottak elnöknek, de midőn a legközelebbi választásra kerül a sor, valószínűleg bukni fogok; s hozzá tévé, hogy a rendes nép támogatására nem lehet számítani, miután azok meg levén róla győződve, hogy minden kormányzat nagyon mindegy, mellettem lesznek ugyan nem sokat érő jó

Drumski hallgatva állott mellettem egy pár perczig, kardjának markolatával játszva, s aztán megkérde, hogy mit határoztam. Szórazottan feleltem neki, hogy teheti azt, a mi neki tetszik. Nagy jó kedvvel távozott el tőlem, s most azzal foglalkozik, hogy az expediciót szervezi, a mely, mint hiszi, készen lesz egy pár nap alatt. De az nem lesz kész soha és nem fog elindulni soha, miután ma egy szilárd elhatározásra jutottam.

Január 27. *Grones* ma reggel visszatért a bennszülöttek lakhelyéről. A főnökök barátságos vendégszeretettel fogadták; elvették tőle a bibliát, de a rumot visszautasították. *Drumski*, szinte magánkívül örömben, erősen kiszinezve és megtoldva leírta ezen „nagy megsértést“, a hivatalos lap egy külön számában s most, a midőn e sorokat

„Igen, hanem ez a Bacon Franklin bold ember volt!“ — jegyzé meg a miniszterelnök, ki figyelmesen hallgatta a történetet, bár néha vállát vonogatta rá. „Ha én az ő helyén lettem volna; bizonyára kiirtottam volna a négereket; kinek lett volna benne kára?“

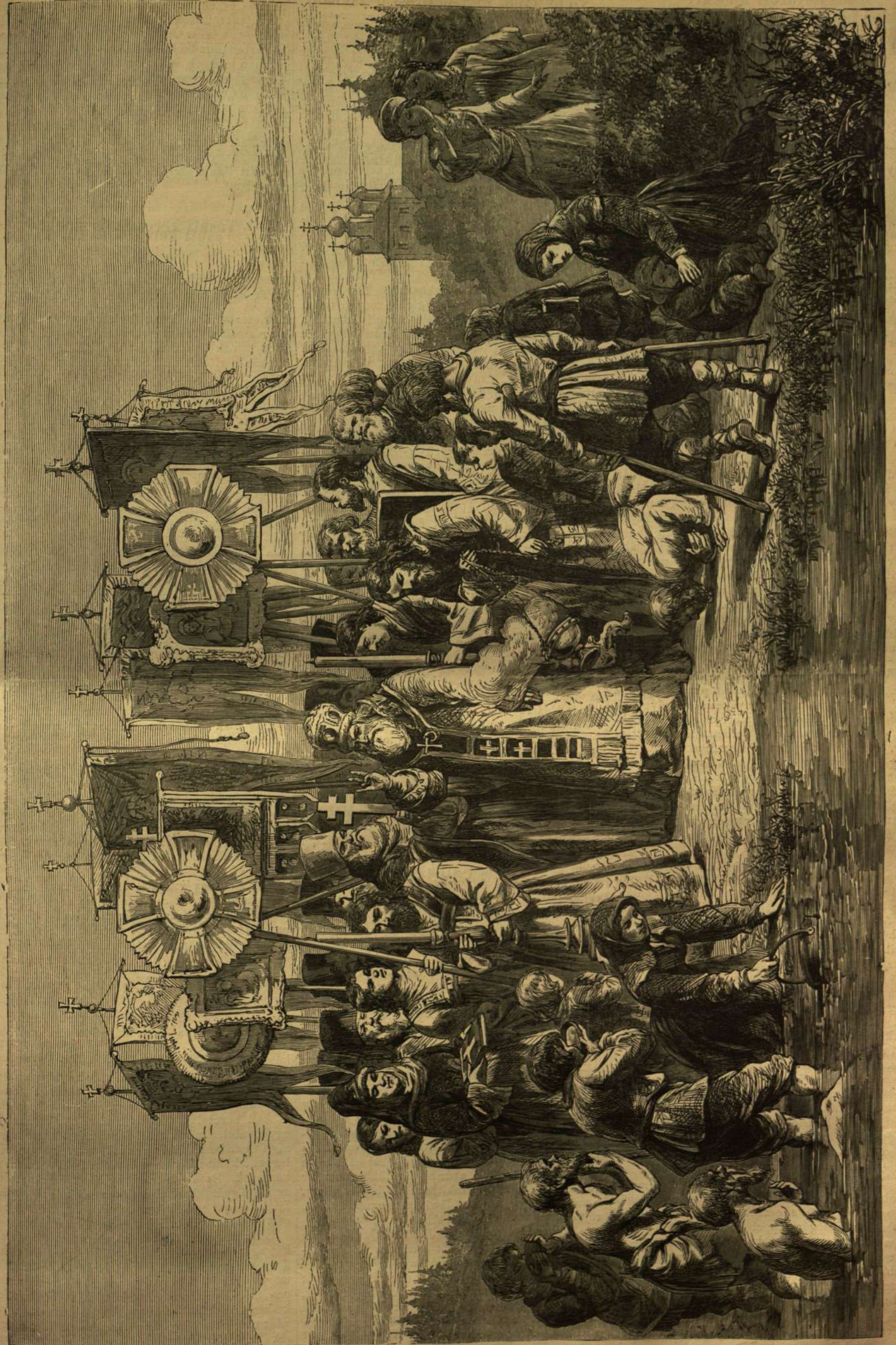
„Annyival inkább, mivel valószínűleg ugyis nagy adagot vegyített a szerből, s azokat is levegőbe röpté magával együtt!“ — nevetett a kadét.

Most a kapitányra került a szólás sora.

„Kénytelen vagyok kimondani!“ — mondá — „hogy ez az ismeretlen szerző nagy szabadságot vett magának.“

(Angolból.)

B. F.

Szent János ünnepé Keszthely mellett (Országházban).

Fővárosi képek.

A gyümölcs piac a pesti aldunasoron.

Hánszor írták már le földrajz-, népmese-, uteliről és poéták a budapesti Duna két partját, földmagasztalták szép kies természeti fekvését, melynél még a nápolyi sem különb; elnevezték a hegyvidéket és síkrona párosodó helyének, Budát koronás királynak, Pestet uszályruhás királynőnek; — de mindannyian egyet értek abban, hogy a főváros Dunapartjának minden elragadó szépsége mellett egy nagy hiánya van: nincs rajta árnyék, nincs rajta fa.

Ezen a hiányon is segítve van már ez idén. Gyönyörű fiatal ákácok kottós sora vonul el a pesti parton végig, aszfalt talajból nőve ki, mely mintha meg volna gyalulva, oly sima, oly egyenletes, mint akármely szőnyeg.

A mióta e szép sétány felépült, veszedelmes versenytársa támadt Budapest kirándulási helyeinek; a váci-uteza pedig, mely előzetes felvilágosított az elegáns világ sétáló hölgyeitől, azóta háttérbe szorult. Az egész város ide vonul ki az esti órákban, élvezni a hűs vízi szellőt, a gyönyörű kilátást, s a fák alatt kínálkozó asztalokhoz települve frissülni fel a nyoma, pince, kávéház és czukrázda termekéitől, ha sétatéren elfáradott.

De ha nem volt is ákác-fája a Dunapartnak eddig, volt a magyar szójáték szerint egy olyan fája, melynek se gyökere, se ága, se levele, mégis van gyümölcse: — kofája tudniillik.

A pesti Dunapart alsó része a „Corso“-tól kezdve tele van ültetve ilyen terjedelmes fákkal. Az igaz, hogy a helyett, hogy ők nyújtának árnyat a hősegtől menekülőeknek, maguk is rá szorulnak az árnyakra s terebélyes vészon napernyők alatt meg is találják azt. Ott trónolnak ok apró négy lábú Pythia székeiken, melyeknek egyik lába kijár arra az eshetőségre, hogy ha a köztársaság hadilába helyezkednek, alkalmas fegyverül szolgálhasson. Tél idején annak az árnyalnak hű szövetséges társa a tüzes parázsral telt fazék, mely éltető meleget terjeszt a föléje rakon testalkotmány tagjaiba. Persze ez időnyben csak sulyom, földi mogoró, patogatott kukorica, görhő, meg mále járja; nyaranta azonban megtekinnek a közpüött trónoló fejedelemasszony körül a kosarak alma, szilva, körte meg barack pyramisokkal, a mik oly hívogatólag, oly nyájasan mosolyognak piros arczaikkal, hogy az ember még egy kis főlkholera árán sem bír — ellenállni a kísértésnek, hogy velők ajkait érintkezése tegye. Hát meg ünnyeidények! Egész Himalayák közé vannak ilyenkor tometkezve a kofák; gömbölyű, sötétzöld görög, illatos turkesztán, törpe leveses hógömb, mind külön-külön raktára halmazra, mint háboru idején a jól rendezett águgolyók, fenyvegőt állásban az ember étvágya, szomja és — egészsége ellen.

A Duna csendesen hömpölygő árjai minden reggel megújítják az este felé megfoghatkozott gyümölcskészletet. Lapos utjokon, otromba vontató hajókon ezrei usznak lefelé a gyümölcsös kosaraknak. Aztán a sok vidéki szekér, az mind oda szállítja terhét, biztosra véve, hogy a gyümölcs ott jó keletre talál. Ily szállítmányok érkeztek azután ugyan pusztuljon a közelből a gondos háziaszony, ki első kézből szeretné beszerezni vásárlását. Mert a nemes dunaparti kofatestület nem szivesen tűr meg közelében semmiféle konkurrenzt. A mily válogatott a gyümölcse, oly válogatatlannal kifejezőségekel utasít vissza minden merényletet a vásárlási monopoliom ellen. A ki venni akar, vegyen ő tőle, de ne attól, a kitől ő vesz; ezért ül ő már huszonöt esztendeje egy és ugyanazon a helyen a széke Duna partján. Mert hát azt ne higgye ám senki, hogy a fővárosi kofa finomabb teremtes, mint vidéki kollégái. Sőt inkább! Összeszid ez magyarul, németül, tótul, hogy csakugy ropog a füled dobjá, ha vélt jót csináltak mered. Lehetetlen szidalmait meg nem értened.

S aztán, jámbor háziaszony, ha türelmed a sérelmeket elhagy s hatóságai uton akarsz ellenük orvoslást keresni s eszedbe jut az ott ácsorgó drabant segítségére appellálnod, hogy kísérje be azt a goromba asszonyt, ki tisztességes nő létező összehordott ennek-annak: ne leljen meg legkevesebb sem, ha a mogorva városi poroszló hidegen a szemed közé tekint s egyet sőt kétet bajszán, rád mordul:

— Hát megbolondult az asszony? csaknem vihete meg talán a — tulajdon feleségemet!

Szent János ünnepe Oroszországban.

A nyári napforduló ideje körül az oroszok, mielőtt keresztényekké lettek volna, egy ünnepet szoktak megülni, mely még ma is megvan közöttük. Ugyanis jun. 23-án, mely nap szent Agrippinának van szentelve és róla Agrafena Kupalicának elnevezve, valamint jun. 24-én is, keresztelő szent János születése napján, melyet aztán róla Iván Kupalonak neveznek, a föld népének apraja-nagyja fölveszi ünnepi öltözetét s meggyűlödni a legközelebbi folyó vagy álló vízbe. A szertartások főmozzanatát ez ünnepnapokon a fürdés képezi. A dalokat is, melyeket a nép ez ünnepi szent napokon énekelni szokott, még mindig *Kupalszkija pjesni*-nek, *Kupalo* - vagyis fürdődoloknak nevezik, e szótól: kupalo vagy kupat = fürödni, vízbe menni. Ugyazint szent János ünnepét is a nép Oroszország délnyugati részében Kupalo, északi részen pedig Kupalicza ünnepének nevezi.

Az Antoniusz-klastrom közelében Tisvin mellett az alsóbbrendű néposztály az ottani tóban szokott megfürödni, sőt még a beteg lovakat is a vízbe hajtják, mert annak csodálatos gyógyerőt tulajdonítanak. A tiszteletreméltó Antonius, ki e zárdát a 13-ik században alapította, miként beszélik és hiszik, e tavon csodákat mivelt, miért minden évben jun. 24-kén ünnepi menetben látogatják meg azt s magában a zárdában még ma is mutogatják a szentnek egy vas kalapját, melyet a tóban találtak. O. Ladoga mellett az általános fürdésre a Pobjednecza-hegyen gyújtott nagy tűz adja meg a jelt, melyet a novgorodi kormányzóságban hol „élet tüzének“, hol „szent tüzének“, hol meg „erdei tüzének“ vagy „ozár tüzének“ neveznek. A Klescsinszki tó mellett Vladimir kormányzóságban fürdés után énekel kísért körmenetben kerekednek és Koszinóban, Seremetieff hercege egyik nagy birtokán, csónkák, bénák és más betegek tolonganak seregostól ama csodavető forráshoz, mely az említett helység közelében bugyog föl, s melyet az archimandrita jun. 24-kén minden évben ünnepélyesen beszentel. Rajzunk az ünnepnek azt a mozzanatát tünteti föl, mikor az archimandrita pópától, barátoktól s egyházi énekesektől kísértetve, kik részint füstölőket s égő gyertyákat megrakott nehéztartókat, részint meg bibliát, imakönyvet, lobogókat, kereszteteket és szent képeket visznek, épen a forráshoz ér s kezeit áldásra emeli föl. Megjelenésekor az ajtóhoz hívók földre borulnak előtte s keresztet vetnek magukra, míg a betegek és nyomorultak a forráshoz furakodnak, hogy vagy azonnal ihassanak vízből vagy pedig csebrekre merithessenek abból, hogy elvigye azok számára, ki egy vagy más okból nem tudtak eljönni személyesen.

Hogy a fürdő hatékonyabbá tessék, Moszkva vidékén a leányok uj seprűvel szokták magukat megverni, a melyet ők különböző gyógyfűvekből kötöttek össze, sőt az idős emberek még Szt.-Pétervárt sem mulasztják el soha ez ünnepi fürdés alkalmával frissen vágott nyírfavesszőkkel veregetni meg magukat, melyek közé ők különféle gyógyfűveket kötöznék. Általán véve a fűvek és másféle növények Oroszország minden vidékén jelentékeny szerepet játszanak szent János napjának megünneplésekor. Általános a hiedelem, hogy a gyógyfűveknél csupán akkor lesz kívánt hatásuk, ha János napján, illetőleg az előtte való éjjel gyűjtik össze. Sok helyen csalánt, csipkerózsát s több ilyen szúrós növényt gyűjtenek halmazba, melyen aztán nemcsak az emberek ugranak keresztül, hanem a barmokat is átugratják rajta, hogy a gonosz szellemek befolyása ellen biztosítva legyenek. Sajátságos babonás szertartást követnek némely vidékeken a gyógyfűvek összegyűjtésénél is. Éjféltkor bemélyednek az erdőbe oly messzire, hogy hazulról a kakasszót ne hallhassák. A hely körül, hol a gyógy- vagy csodavetőfüvet sejtik, gyertyánfákkal körítve vannak és annak közébe állanak, hogy a gonosz ne érhesse el őket. Így az ördög, akármilyen dühös, nem bír velők és ők bátran leszakíthatják a bűvös fűvet, a mely gyógyit, multat, jövőt megismerni tanít, rejtett kincseket fedez föl stb.

Fehér-Oroszországban János napja előestéjén nap lementé után egy karót vernek a földre, miután szalmával és csepűvel körültekerték a hegyét egy köteg szalmával ellátják; e karót szintén kupalonak nevezik. A mikor besötétedik, a karót meggyújtják s parasztok és parasztnők ugrálnak, futkosni kezdenek körülötte s miközben a tűzbe száraz nyírfagyalakat dobnak, így szólnak: „Nőjön az én kendorem olyan hosszúra mint a nyírág!“ Moszkva mellett János napját régtől

fogva a „három hegyen“ ünneplik meg, hol még néhány év előtt is nagy tüzeket raktak, ettek, ittak, táncoltak és daloltak s kevés kivétellel a kupalo-tűz egész Oroszországban el volt terjedve. E közben mindkét nemű házasségek, valamint a hajdán leányok és ifjú legények is meggyújtott kátrányhordók mellett énekelve és táncolva várják a hajnalt, hogy lássák, mint megy a nap szent János napja reggelén három, t. i. egy ezüst, egy arany és egy gyémánt-lovon férjéhez, a holdhoz s miként táncol és lövell szégyel az égen tüzes szikrákat; részint pedig azért is várják meg a reggelt, hogy a harmatban megfürödhessenek, a mely szent János napján különös gyógyerővel van megáldva.

S. L.

Vasuti kerekék és sinek.

II.

A vasuti kerekék mellett nem kevésbé fontos szerepet jutott a *sineknek*. Valóságos sin-ipar fejlődött ki egyes vastermelő vidékeken, mely ezer meg ezer munkás kezét foglalkoztat és még többet részesít a munka gyümölcseiben. Európában 1869-ben az összes vasuti vonalak hossza tízenkétszer mérföldet tett, ebből hazánkra háromszáz hetvenhárom mérföld esett, mely 1871-ben százhuszonkét mérfölddel gyarapodott. Az európai vasuti hálózat így roppant terjedelme mellett, mely magában véve elegendő volna, hogy földgömbünk szalagként kétszer övedze körül az egyenlítőnél — fogalmunk lehet a sinek azon óriási számáról, mely ezen vonalak kiépítéséhez szükségesek. Egy-egy sinnek a hossza két és fél öl, és így az európai vasutakra fölhasznált sinnek száma harmincznyolcz millió négyszázszere rug, nem számítva a pályaudvarokra és egyes kitérő helyekre szükséges sinterleket. Ha e sineket sorban egymás fölé helyeznők, az így keletkezett hosszúság épen felel teszi a föld és hold közötti távolságnak; ha pedig az amerikai és más világ részekben levő pályákat is számba vennők, valószínűleg oly magasságot kapnánk, mely a föld és hold távolságával fölér vagy legalább azt igen megközelíti.

A sinek gyártása sokkal több gondot és fáradságot igényel, mintsem első pillanatra látszik. Az elkopás és főleg az idő viszonyosságainak még jobban ki vannak téve, mint a vasuti kerekék. Sinek gyártására hazánkban a diósgyőri és a salgótarjáni uj telepek lőnek berendezve. A fővárosban csak a lovasut számára gyártanak sineket, az eljárás azonban lényegileg mindkettőnél ugyanaz.

A sinek alakja kettős T betűt ábrázol, alul és felül vastagabb, középen pedig karcsubb. A sineknél a legnagyobb nyomás azok fejére és alája esik, azért e részekben szilárdabban kell készítenie lenniök. Európában a singyártásra kovacsolt vasat használnak, melyet a szürke és fehér nyersvasnak ismételt tisztítása és finomítása szolgáltat.

A sinek gyártásánál a vasrudakat előbb öszszecsomagozzák, azaz: a sin fejére legjobb, középre silányabb, alulra ismét valamivel jobb vasat használnak. A vasrudakat ily módon röszke-kötegekként öszszecsomagolva a kemenczébe dobják és a veres izzásig hevítik. Időközben kirántanak egy-egy köteget s kétkerekű taligán a rendesen gözzel hajtott nagy pöröly alá viszik, hogy a salakot kiverjék belőle. A sziporkák, mint fecskendőből a víz, több ölnyi távolságra löveltetnek szét; fényűktől a szem káprázik és karikákat hány. Miután a pöröly nagy részegyletes tuskóvá kalapálta, az öntött vashengerek közé kerül.

Ezen hengerművek a singyár leglényegesebb részét képezik. Egymás mellé fölállítva hosszú sort alkotnak, melyen a sint, mielőtt elkészülne, át kell hurcolni. Két ily henger között, melyek egyike alul, a másik felül fekszik, különféle nagyságu és alakú nyílások vannak, melyek a sin végleges alakjához folytonos és szakadatlan átmenetet képeznek. Ezen átmeneti nyílások szerkesztését az illető gyárakban mint titkot őrzik és uj gyárak fölállításánál csak hosszas gyakorlat, számos bal- és törés után találják el az igazi alakot.

Az alig két láb hosszú, de vastag tuskót a legnagyobb négyzetleges nyílásba dugják, a két henger egymással ellenkező irányban forog és magába rántja és kinyújtja az izzó s következkésképen még nyújtható vastuskót. A nyílások mind keskenyebbek és keskenyebbekké válnak, a vas mint tüzes kigyó nyulik és hullámlzik ki a hengerek közül. Két perc meg nem mult el a már vagy tíz, egész tizenöt nyíláson szaladt keresztül. Két végét két-két vaskos kovácslegény tartja hosszú

harapó fogókkal, kik a nyílásokba folytonosan bele igazítják. A sziporkák, mint tűzokádó kigyó torkából hullnak s repülnek szanaszét az egész helyiségben. Midőn már minden nyíláson átment, a fűrészelő géphez viszik, mely pillanat alatt lemeszti a szükséges hosszúságot belőle. És ezzel a sin készen van. Ha ekközben csak egyszer leessik a földre, vagy hosszabb ideig nem képes valamely nyíláson keresztül hatolni, nem használható és visszaczipelik a kemenczébe vagy földarabolják, hogy újra mindezen műtéteknek vessék alá.

A kihűlt sinen még lyukakat kell vájni, melyekkel a talapzathoz erősítik. Ez lyukasztó géppel történik; az aczélból készült csap megfelelő nyílásban jár, ha a sinterpalat a nyílás fölé helyezik és a gépet mozgásba hozzák, a csap a sinből, mintha csak a legpuhább agyagból volna, alakjának megfelelő lyukat tör keresztül. Mivel azonban ez által a sinek igen megromlanak, a legtöbb vasuti társaság előre kiköti, hogy a lyukaknak furva kell lenniök, a mi természetesen az előállítás költségeit tetemesen növeli.

A sinek használat előtt vizsgálat alá kerülnek, mi a következőkben áll. Kiválasztanak az összes sinek közül azok egy százalékának megfelelő mennyiséget. Reszelővel meghatározott mélységig bereszelik és eltörlik egyiket alulról, a másikat fölülről és vizsgálják a törött fölületet; a törésnek szépnak, az anyagnak rostosnak és hibátlannak kell lennie. Az angolok, ezen kiválóan gyakorlati nemzet, mindent a törésből vagy elszakadásból ítélnek meg. Ha valamely kazán, tengely vagy kerék túlterhelés vagy vizgázatlanság következtében szétreped vagy eltörlik, nem annyira a bajt okozó erő nagyságát, mint inkább a törött fölületet vizsgálják és ebből igyekeznek következtetéseket tenni.

Ezután súlyokat raknak rá, nevezetesen kétszázötven mázsát és ha ezt öt percig meghajlás nélkül kibírja, akkor a hajlítási próbát megálta. Majd ötszáz mázsát tesznek rá és nem szabad eltörnie. Ha ez is megtörtént, akkor két ölnyi magasságról két mázsát dobnak rá. Ha ezen próbák bármelyikét a sin meg nem állja, az összes sinek tiz százaléka vizsgálat alá megy.

A sineknél, midőn azokat a vasut építéskor egymásután a talapzathoz erősítjük, a légmérsékletre is kiváló figyelemmel kell lenniök. Ha pl. télen tiz foknyi hidegnél a sineket közvetlen egymás után helyeznők, úgy hogy semmi nyílás sem maradjon két-két sin között, akkor nyáron a meleg következtében a sin kiterjedne és földomborodnék. A vas száz foknyi melegnél tőrfogatának egy kilencszázad részével hosszabbodik meg. Ha ezt nem oly magas mérsékletre, hanem olyanra alkalmazzuk, milyen a természetben is előfordul, péld. tegyük föl, hogy a Pest és Bécs közötti vasutat télen tiz foknyi hidegnél építették, akkor ez nyáron husz foknyi melegnél harminczkétféle hőszababodnék meg, a mi mindenesetre már tetemes hosszúság; és viszont a nyári husz foknyi melegségnél épített pályá tiz foknyi hidegnél harminczkétféle hő rövidülne meg, ha a sinek egy daraból volnának, így azonban csak a sinek közötti üres helyek rugnak föl ennyire. A miből következik, hogy nyári építéskor a sineket lehetőleg közel kell egymáshoz rakni, hogy télen a nyílások nagyon tágassá ne váljanak és a fölöttük elrobogó vonat nagyon ne döcögjön. Télen nagy hidegnél pedig ellenkezőleg járunk el, és a sinek kiterjedésére lerakásuknál figyelemmel kell lenniök.

A vágányok távolsága Európa majd minden államában egyenlő, csak Oroszország tesz kivételt, hol három és fél lábnyi távolságu (1.07 méter) vágányok vannak divatban a nálunk szokásos négy és fél lábnyi s még néhány hüvelyknyi széles (1.445 méter) vágányok helyett. Általában a legújabb időben a keskeny vágányu vonalak mind jobban és jobban lábra kapnak. Építések kevesebb költsége kerül, kevesebb birtokot kell kisajátítani, a kanyarulatok élesebbek lehetnek. Az oroszországi vonatok olykép szerkesztvék, hogy a szélesebb vágányu utakon is járhatnak, míg a mi vonataink ezt nem tehetik. Angolországban és Belgiumban is van néhány kisebb vasuti vonal, hol a vágányok távolsága elütő a többitől. Azonban a legnagyobb zavar Amerikában uralkodik, hol négy-ötfele vágány-távolság is létezik, az utasok és a szállítás nagy kárára; azonban a keskenyebb vágányuak vannak tulcsyban, s így a többinek idővel valószínűleg ehhez kell alkalmazkodnia.

Amerikában a sineket legújában nagy előnyvel aczélból gyártják, az egész óriási Pacificvasutat aczélalinnal van építve. Itt a yankeek azon tapasztalatot tették, hogy oly helyek, hol a nagy

vasuti hálózat előtt kevés eső esett, most bőven meg vannak áldva nedvességgel. Szerintük ugyanis az aczél, mit kintin villanyvezető a felhőket maga köré gyűjti és tulságos páratartalmakat lecsapolja. Ha van valami való a dologban, igen érdekes példa arra, hogy mily változásokat képes az ember a természetben, a légmérsékletben és az éghajlat átalakulásában előidézni.

Kassay Jenő.

A francia trónok.

Egy közelebből megjelent német könyvben érdekes történeti adatok vannak följegyezve a francia trónok viszontagságairól. Legtöbb hányattatás a jelen század folyamában mentek keresztül. I. Napoleon trónjának még aránylag kevés oka lehet a panaszkodásra, mert a restauráció (a Bourbonok visszahelyezése) alkalmával egyszerűen csak félre dobták a Tuileriák egyik lomtárába. Innen az ör megvesztegetése folytán egy úzerkedő kezébe került, ki azt jó drágán Tussaud asszonynak adta el, a kinek Londonban levő híres viszálok gyűjteményében ma is látható az. Antik alakú, megaramyozott alacsony szék az, drága zöld bársonnyal bevonva, melybe arany méhek vannak hímelve; a háttámlányon pedig egy nagy, szintén aranyhímzett N. látható, felette császári koronával. Az melyet a Louvre muzeumában I. Napoleoni trónja gyanánt mutatgatnak, a fontainebleaui trónteremből való s fontos alkalmaknál sohasem szerepelt. Igen hasonlít az előbbihez, de már kissé viseltes, úgy hogy nagyban emlékeztet egykori tulajdonosának amaz ismeretes bonmotjára: „A trón nem egyéb, mint egy ostoba darab fa, néhány rőf bársonnyal bevonva; jelentőséget csupán attól nyer, a ki véletlenül rajta ül.“

X. Károly trónja 1830-ban a juliusi forradalom alkalmával meg rutabull járt. Ugyanaz volt ez, a mely Károly király elődjének is trónul szolgált: magas, gazdag faragványu karos szék, fehér lilomokkal behintett vörös bársonya foglalva, mely azonkívül magas helyen is állott, úgy hogy a szegény köszvényos XVIII. Lajos csak nehezen tudott fölmaszni rá. Mikor Páris népe 1830. jul. 29-én a Tuileriákat ostromol bevette, többen a trónterembe hatoltak, s miután a torlaszkészítők s az ugynevezett „Csarnokbeli hölgyek“ (Dames de la Halle) egymás után czinikus tréfák közt a királyi székebe helyezkedtek, azt számtalan apró darabba forgácsolták szét, melyekből mindenki vitt haza magával ereklyéül. E trónforgácsok később áruba jöttek, mikor aztán a ritkasággyűjtők, leginkább angolok, mesés árakon szedték össze azokat. Végül annyira elszaporodtak e drága forgácsok, melyek közül természetesen mindenik „hiteles“ volt, hogy akár egész butorzatot is elő lehetett volna állítani belőlük.

Lajos Filőp trónja szintén vörös bársonnyal volt bevonva, de lilomok nélkül, melyeket a polgár király jónak látott elengedni disztiményei közül. Az 1848. februári forradalom alkalmával a Tuileriák tudvalevőleg még pogányabbul feladták, mint 1830-ban; a legtöbb terem roppant széles volt, az ablakok hányták ki a Carrousel-térre, mely végre a nemzetörök közbelepete véget vetett az oktaln garázdálkodásnak.

Egy csapat párisi gamin már hatalmába kerítette a trónt, melylyel úgy látszik, senki sem törődött. Egy groteszk-ünnepélyes menetben, a melyhez azután ezer meg ezer lézengő és kiabáló csatlakozott, hurcolták meg a királyi széket a boulevardokon, egészen a Bastille-térig, hol aztán egy máglyán elégették azt. A nép a „Marseillaise“-t énekelte hozzá és a „Carmagnole“-t táncolta, az első forradalom ama híres „Kankan“-ját, mely mostanában, az uj republika kikiáltásakor ismét divatba jött.

Mikor ezután Lajos Napoleon Franciaország császárává lőn, megint trónról kellett gondoskodni, s minthogy a második császárság berendezésénél minden tekintetben s a legutolsó részletekig az első majmolták, a trónt is tökéletesen a Louvre-muzeumból után készítették.

Mikor a császári udvar Párisól távol volt, könnyű szerrel engedélyt lehetett szerezni a Tuileriák meglátogatására, s ilyen alkalmakkor a trónterembe is bejuthattak az ember. Ilyenkor aztán igen sok széleburdi megengedte magának azt a tréfát — fölhasználván azt az egy szabad pillanatot, mikor a felügyelő a trónnak háttal fordított — hogy hirtelen bele ült a császári székbe, csupán azért, hogy később eldicsekedhessék vele, miszerint ő már a francia császári trónon is ült.

Ezt a tréfát különben a mi jó Simonyi generálisunk is megtette az I. Napoleon trónjával, sőt ő még a pipáját is oda verte annak támlányához. Különben a kik III. Napoleon trónján ültek, (csak ugy lopva természetesen!) azt beszélük, hogy nem valami kényelmes ülés esett rajta s egy lószőrrel kitömött karszék sokkal jobb... főleg most!

De hogy mi lett az utolsó Napoleoni trónjából, maig sem tudják bizonyosan. Magát a tróntermet a szomszédos helyiségekkel együtt ideiglenes kórházzá alakították át, s ki tudja — hátha a trón, mely ma már ismét nem egyéb egyszerű fadarabnál, — valamelyik sarokban szépen ott maradt?

Annyi több mint bizonyos, hogy ha valaki azt, épen úgy mint az első császárt, spekulációra meg találna venni, roz üzletet csinálna vele, mert a francia trónok értéke mostanában igen alászállott. Na de még az nem nagy baj; köztársaságnak nincs szüksége trónra, ha pedig valamelyik császári vagy királyi sarjadéknak újból kedve és alkama jőne új trónt rendeltetni meg valamelyik műasztalosnál, bizony arról sem irhatnánk dicsőségesebb históriát, mint elődeiről.

Sámi Lajos.

Egy amerikai vállalkozó.

(Barnum életéből.)

IX.

(Ismét fölolvások. Egy nemzetközi egyetemes muzeum terve. Újabb csapás. Visszatovonulás. Strand-park és Waldemere. Befejezés.)

Mellőzzük Barnum politikai szereplését Konnektikut állam törvényhozásában, hadjáratát a vasut-társaságok visszaléptéi ellen, föllépését kongresszusi képviselőre s megbukását e tőren. Csak jelezni kívánjuk tevékenységét a közélet nyilvános terein is. Az ő mezeje az üzlet világá volt; s vázlatunk czélja őt e tőren tüntetni föl sokoldalú, szerencsés és tanúságos tevékenységében.

Az első muzeum leégésével csak az üres telek maradt meg, de annak bérlete még tizenegy évig a Barnumé levén, miután uj muzeumát nem azóta a helyen akarta fölállítani, bérleti jogát 200 ezer dolláron eladta s ez összeget uj muzeuma beruházására fordította. Alig rendezte ezt be s indította utba benne az üzletet, 1866. nyarán az „Egyesült Nyugoti Irodalmi társaságok“ igazgatóságától fölcsóltatott egy nagy körútra az Egyesült-Államokban, fölolvások tartása végett, melyeknek tárgya „A siker az életben“ legyen, melyet ötven vagy hatvan helyen kellett előadnia. Ő előadta az ajánlatot s beutazta e fölolvással Amerika nyugoti részét. Utazása inkább hasonlított diadalmenethez, mint egy egyszerű fölolvadási vállalat-hoz. A hol megállapodott a fölolvás tartása végett, 30—40 mérföldnyi kerületből jöttek meghallgatása végett. Ugy látszik a nevezetességek és ritkaságok mutogatja maga lőn „nevezetesség és ritkaság“ — a kit az emberek inkább látni akartak, mintsem hallani. S Barnum utazása sikerével teljesen megelégedve térhetett vissza New-Yorkba. Fölolvásaiban az előre kidolgozott szöveget számtalan elms rögtönzéssel tudta veigyetni, melyek azt mindig ujja tették azokra nézve is, kik ugyanazt a dolgot többször hallották tőle. Ugy hogy e fölolvások s rögtönzések által nemcsak pénzbeli értéke, hanem hírneve is mint szónoké és előadóé tetemesen gyarapodott. Néha egészen külön előadásokat is tartott, legnagyobb előszeretettel a mértékletességről, melyek közep-utat tartottak a népszónoklat és a predikáció közt s melyekben nagy ügyességre és hatásra tett szert.

Utjából visszatérve, ismét muzeuma s kivált természeti gyűjteményei gyarapítására fordította főgondját. Ezek egyike volt a híres oroszlanvadász Cummings Gordon gyűjteménye, az általa lelőtt összes oroszlanok koponyái s csontjaiból és kitömött bőreikből. Nevezetesebb volt még, hatása által, a nagy gorilla, melyet egy ágense Afrikából küldött számára. Az embermajom megérkezte előtt már tele voltak hírével az újságok, melyek szállításának egész történetét, alakját, ordítását, vad-ságát, emberrokonosságát, stb. illetőleg épen anyi hazug, mint való vonást tudtak és egymással vetekedve siettek közölni. De mily nagy volt Barnum bosszúsága, midőn a majom megérkezett s kintin, hogy az állítólagos gorilla — egy nagy pávián, hosszú farkkal. A publikum azért meg-nézte és megbámulta s először elhitte, aztán ne-

T Á R H Á Z.

Irodalom és művészet.

— (A „Képes Kiállítási Lapok”) új folyamának első számát lapunk mai számával veszik olvasóink. Folytatása ez az eddig „A bécsi kiállítás” cím alatt adott mellékletünknek, mely e jelen számban már egyesülve jelent meg magával a „K. Kiállítási Lapok”-kal, melynek szövegéből készült eddig is nagy részben. A „K. Kiállítási Lapok”-at több szakértői közreműködésével jövőre is Steinacker Ödön szerkeszti Bécsben a kiállítás színhelyén, s így olvasóink mellékletünk ez új folyamából is az eddig követett irányban és szelvényben ismerkedhetnek meg a bécsi nagy kiállítással. A bécsi kiállítást ismertető mellékletünk a Franklin-társulat határozatából a kiállítás bezártaig, október végeig, veszik olvasóink a „Vasárnapi Ujság” mellett, a mikor — mint programunkban jelentettük — e rendkívüli mellékletet lapunk rendszeres heti mellékletének megbotvitése fogja követni.

— (A bécsi kiállítás) alkalmából *Manz* bécsi könyvtára és kiadó a kiállítás Erdős-koszorúja terjedelmes helyiségéről igen sikerült fametszeti műlapot adott ki, mely az iparpalota és az összes melléképületek látképet madártárlatból, de a legkisebb részletekig tisztán kivehetőleg tünteti föl. A műlap ára 60 kr.-ra van téve, a mi valóban nem sok a szép nagy rajzért. Ugyanez a kiadónál, szintén a kiállítás alkalmából, az egész Bécsről is nagyon szép s az előbbinél jóval nagyobb terjedelmű madártárlati panorama jelent meg, melynek díszes képe elég annyit fölhoznak, hogy kiadóját a fejedelem saját jelmondatával ellátott arany éremmel tüntette ki. E díszes és valóban imponáló műlap ára 1 frt. Mindkét műlap az említett áron bárkinek hazai könyvkereskedő útján megszerezhető.

— (Frankl Vilmosnak) akadémiai jutalmat nyert műve „A hazai és külföldi iskolázás a XVI. században” megjelent s valóban többet találunk benne, mint az akadémia által kitűzött 30 aranyos Gorove-díj után a közönség várhatta volna. Az ilyen jutalmak nem ily terjedelmű tudományos kérdésekre, hanem szelleműzés rövid elfuttatásaira lehetnek csupán elegendők, s hogy Frankl munkáját mégis ez hozta napfényre, az csak a véletlen műve, mert szerző éppen ezen kornak éppen ezen kérdésével is foglalkozott már a jutalom kitűzése előtt. A munka történelmi és statisztikai összeállítás, mely sok földgöznö való anyagot szolgáltat az általános hazai történelem megírójának. A terjedelmes nagy kötet az Eggenberger-féle (Hoffmann és Molnár) akadémiai könyvkereskedésben kapható. Ára? —

— (János Ferenczről „Magyarország alkotmány”) című kis tankönyv jelent meg, mely felső nép- és polgári iskolák és képezdek számára, valamint vezérkönyvtárak tanítóinak részére van készítve. E kis munka elsőrendű állami pályadíjjal koszorúztattott a népiszkolai tankönyv-bíráló országos bizottság javaslata, s a jutalom odaítélésékor a módszertani részt szakértő tanfőnökök emelték ki, tartalmi tekintetben pedig elsőrendű politikai férfiak megjegyzései szerint javították a műt. A szerző már első alakjában is jutalomra méltónak ítélt könyvét. Megjelent Aigner Lajosnál s ára 50 kr.

— (Protestáns theologiai könyvtár) indít meg a jövő évben a protestáns egyházat az egyetemes könyvek és az „Egyházi Reform” alakjában. Előfizetési ára évenként 4 forint; de az előfizetők három évre kötelezik magukat. Ha a vállalatnak 500 előfizetője lesz, évenként 40 iv könyvet fog adni, s azontúl minden 100 előfizető után 10 ivvel emelkedik a könyvek tartalma, úgy hogy ha ezer előfizető lesz, a mennyit három millió protestáns könnyen kiállíthat, az egyetemes körülbelül 80 ivnyi könyvet adhat évenként. A protestáns egyházat valamint egyéb irodalmi vállalatát, úgy ezen sem akar nyerni, hanem inkább kész ezt is anyagi támogatásban részesíteni. Az írók tiszteletdíja e könyvtár részéről nyomtatott évenként egyelőre 20 forintban állapított meg. A protestáns theo-

logiai könyvtár adni fogja a külföldi egyházi irodalom legkiválóbb termékeit, gondos fordításban, valamint oly eredeti magyar műveket is, melyek a külföldi egyházi irodalom színvonalán állanak; még pedig nemcsak szorosan szakdolgozatoknak való theologiai munkákat, hanem minden méltó embernek hasznos és szükséges egyház-társadalmi műveket is. Az eredeti művek közt első helyen fog adni *Szeremley Samu* „Valláserkösi és társadalmi élet 1848 óta Magyarországon” című pályadíjt nyert műve. Az aláírások okt. elejéig Pestre Kovács Albrethez, a prot. egyház titkárához (Szenáter 6. sz.) küldendők be.

— (A „Magyar Protestáns Egyházi és Iskolai Függetlenség”) júliusi füzetében egy nagyobb cikk van a szerkesztő, *Révész Imre* tollából: „A magyarországi protestáns egyházról”, mely egy hosszabb polemikának csak bevezetése s folytatása következik. Tárcajában a hazai és külföldi egyház és iskola köréből közölt sok egyéb, rövid közlemény mellett *Sinay Miklós* sajátkező naptári jegyzetét bocsátja közre *Rács Károly* 1759—1803-ig.

— (Weber Samu szeptemberi evang. lelkész) a népiszkola felsőbb osztályai számára egy kis vallás-tanítási munkát bocsátott közre német nyelven. E munkát szerző — mint írja — a történelem tanúsága és a pedagógika követelményei szerint írta s címe „Betrachtungen aus dem Leben und der Lehre Jesu”. A kik szerzőnek a népiszkola alsóbb osztályai számára készített vallás-tanítási kézikönyvét ismerik, ebben annak folytatását veszik. Budapest. Aigner Lajosnál. Ára 40 kr.

— („Temetési emlékek”) című gyűjteményt bocsátott közre *Illyés Bálint*, kisújszállási ref. lelkész s gyűjteménye három részre oszlik. Vannak benne hosszabb beszédek, úgy nevezett halotti prédikációk s rövidebb beszédek, melyek a koporsónál vagy a sir felett voltak elmondva, s az egészet bezárja hat emlékbeszéd nevezetesebb hazafiak gyásznapjainak alkalmával. Illyés Bálintot mint hazafias és általános emberiségi nemes eszméket éneklő költőt ismeri a közönség s beszédek is ugyanezen tulajdonok teszik kiválóká a szokásos prédikációk gyűjteményei között. A könyv gyöngéden apra emlékeknek van szentelve. Ajánljuk az illető körök figyelmébe. Megjelent Debreczenben Telegdi kiadásában. Ára?

— (Balázs Sándor m. k. postatiszt) az 1826. évtől a mai napig kibocsátott és érvényes kocsipostai szabályokat Zimmer Alajos után szabadon átdolgozta és egy nagy könyvben összeállította, melyet könnyen és sikerrel használhatnak a postatisztviselők. A munka ára 1 frt 20 kr., s kapható Budapesten, Balázs Sándor postatisztelnél vagy Zilahy Sámuel bizományában.

— („Közpénz-Ársia és az angol határkérdés”) Vámbéry összegyűjtött politikai iratairól az „Európa” című tekintélyes külföldi lapig nyilatkozik: „A német, sőt az összes európai birodalom oly kevés figyelmet tanúsított az Oszus tartományok iránt, hogy az ott történt legnagyobb események egész Európát bámulatba ejtettek. Tájékoztató véget adtunk a lapunkon az utóiratok roppant halmazát, a nélkül azonban, hogy ez célhoz vezetett volna. Vámbéry munkája tehát éppen jókor jött s nagy figyelmet érdemel, mert az ázsiai viszonyok jeles ismerője időrendben s apróra szedve sorolja föl azon eseményeket, melyekből lassú, de biztos fejleményben az Angol- és Oroszország közti vitapont fölmerült, a vitapont, mely máris (s a jövőben még inkább) magára vonja mindenki figyelmét, miután e két keresztény nagyhatalmasság összeköttetése elkerülhetetlennek látszik. Vámbéry munkája — ismétljük — minden tekintetben nagybecsű.”

Közüntézetek, egyletek.

— (Az orvosok és természetvizsgálók) nagy gyűlésének előjárói hivatalosan is kinyilvánították a győri nagygyűlésnek jövő évre való elhalasztását, az országban uralgó kholerajárvány miatt.

— (A honvédmunkára) való adakozások ezen-től Gáspár András 1848-diki tábornok s képviselőhöz, mint a központi honvédbizottság elnökéhez küldendők; Vidats János ugyanis a menház-bizottsági elnökségről lemondott, s a menház-

gyűlésnek (18,300 frt tőkepénz s egyéb érték) a központi bizottságnak értetlenül adta át.

— („A magyar írók és művészek társasága”) szállását a Deutsch-féle házba (ország-ut 28. sz. I. em.) tette át, hol díszesen bebutorozva és fölszerelve hat szoba áll a tagok rendelkezésére.

Egyház és iskola.

— (Az egyetemen) jul. 30-kán történt meg a rektorválasztás. A győztes *Kautz Gyula* tanár lett, ki 9 szavazatot nyert Hoffmann Pál 7 szavazata ellenében. Kautz nem levén jelen, táviratilag értesítették a kitüntetésről, mely érte. (Kautz ur a gleichenbergi fürdőn van, melytől leánya földülését várja.) Ugyancsak jul. 30-án az egyetemi tanács is tartott ülést. A tanács jóváhagyta Horn kijelölését a politikai tanszékre.

— (A kiállítási jury közzétett ügyi szakosztályának tagjai) fővárosunkban időzésük alatt meglátogatták a pesti főreál-tanodát, s nagy elismeréssel nyilatkoztak a Szemlér rajztanár által követett módszerrel, valamint a természettani gyűjteményekről, vegyműhelyről, stb. Többen megemlékeztek az egyetemi vegytani intézetet is, melynél ismételték, hogy berendezés tekintetében mintantézet, sőt egyetlen a maga nemében.

— (Bartalus István) „Éneklő abc” című, nép számára írt tankönyve s ehhez készített vezérkönyve a világtárlaton nagy kitüntetésben részesült, mert a jury-ben ítélő szakemberek, (kivált a svéd tanítóképző igazgatója), jegyzőkönyvileg mondták ki, hogy e mű egyetlen a maga nemében, s legjobb, mit e nemben készítettek, a „zongora-s orgonajátzásra bevezető könyv”-ét is megdicsérték, mint önálló s jeles munkát.

Balesetek, elemi csapások.

— (Három tűzvész Pesten.) Hetfőn és keddre viradóra Pesten háromszor kondult meg a vészharangok. Először hetfőn délután az ország-uton levő Gyertyánffy-féle házban volt nagy kémény-tűz, melyet azonban szerencsésen eloltottak, majd esti 10 óra tájban a Ferenczvárosban levő Fuchs-féle gyárban jeleztek tüzet, hol az istállók teteje le is égett. Mindez azonban számba sem vehető ama pusztuláshoz mérve, melynek színhelye az állam tulajdonát képező s a kőbányai uton fekvő vasuti kocsi-gyár volt. Itt éjjel után egy negyed kettőre jeleztek a tüzet, mely rohamosan terjedt, miután az egész gyáregület falai fából voltak. Nagyobb kiterjedésű tüzre a főváros lakói régóta nem emlékeznek. Gróf Széchenyi Ödön a belvárosi tűzországgal s a gőzgéppel rögtön ott termett ugyan a helyszínen, de az épület försze és kerítése ekkor már lángban állt, s noha a tűzoltók óriási erőfeszítést fejtettek ki, csak a gyár gépházát sikerült megmenteni. A gyár egész éjjel égett s még másnap délen is lángoltak egyes pontjai. A kárt egy millió forintba becsülik, s a gyár a pesti biztosító intézetnél 780,000 ftig volt biztosítva. E kár azonban a viszont biztosítások következtében több mint tizenhat bel- és külföldi biztosító-társaság közt oszlik meg, minőlfogva a pesti biztosító-intézet saját számlájára aránylag nem nagy veszteséget szenved. — Nagy baj, hogy ily nagy gyártelep nincs a tűzországgal távirati összeköttetésben. Ily távirddal még az akadémia épülete sincs ellátva. Mondják, hogy Széchenyi folytatni akar a kormányhoz, hogy a Budapest területén létező összes nemzeti és államjává tűzbiztonsági felügyeletet bízzák rá, s hogy a kormány vegyen egy gőzgépet, s azt adja rendelkezése alá.

Mi újság?

— (Semmi se tarthat örökké), s így a nemzetek ama testvérítélési ünnepének is, melynek Budapest és hét elején tanúja volt, egyszer végének kellett szakadnia. Minél jobban érezték magukat körünkben vendégeink, annál nehezebb volt az elválás, s mikor a rendező bizottsághoz kikísért a világtárlati jury tagjait az indóházhoz, hol két különvonat várt rájuk, csupa első osztályú kocsikból, nem egy szembe toltunk a válás fájó érzete miatt. Az a két nap elegendő volt a leg-szebb barátság füzérét kötni meg közöttünk s azok között, kik eddig hírlimból is alig ismerének, s e

vette, mikor Barnum életet csinált belőle, hogy neki olyan gorillája van, a milyent még senki sem látott, mert ennek farka is van, holott minden eddig látott gorilla farkatlan.

Mindamellett is Barnum új muzeuma, kivált állatgyűjteménye, a legrendkívüliebbek egyike volt. Óroszlánjai, bengáli tigrisei, elefántjai, ausztráliai állatai, stb. az első állattani muzeumok sorába emelték.

S most ismét kezdett foglalkozni egy nagy-szerű nemzetközi egyetemes intézet tervével, melyet már évek előtt, még első muzeuma korában hányt-vetett volt elméjében. Most elkészítette annak tervét s bemutatta az Egyesült-Államok kormányának is. Az elnök (akkor Johnson) helyben-hagyását s hivatalos engedélyét is megnyerte reá. Terve volt, nemcsak magán-ügynökök, hanem a kormányok közvetítésével, nemzetközi uton, az állam tulajdonává tenni s megszerezni mindent, a mit a természeti világ az egész földkerekségen nevezetést és tanúságot, rendkívülit és nagy-szerűt produkál, s így egy oly egyetemes muzeumot hozni létre New-Yorkban, a melyen még nem volt. Ő a maga gyűjteményeit ennek kiindulási pontjánál, csak mintegy magvaulajánlotta fel, saját tapasztalásai-, tehetségei-, s tevékeny közreműködésével egyetemben.

A nagyszerű torv létrejövételét azonban egy újabb szerencsétlenség gátolta meg. Az 1867-es diki rendkívüli kemény télen, márczius 3-dikán, borzasztó hideg és rop-pant hó mellett, Barnum új muzeuma is, belülről kiütött tűz következtében, leégett. A kár irotázott volt. A tűz éjjel ütött ki. A vadállatok ketrezeikben megsültek. Az emberek is alig menekülhettek. Az oltsra tett kísérletek csaknem egészen eredménytelenek maradtak. A hideg oly borzasztó nagy volt, hogy a tűzoltásra lövellett víz, a mint a falakon alá csurgott, azonnal meg is fagyott s másnap a romok egy néztek ki, mint egy jégcsapokból álló óriási gletscher.

Ugy látszik Barnumot a szerencsétlenség: tűz alakjában üldözte. Iranistán s a két muzeum leégése után többet szenvedett egy millió dollár (2 millió pfrt) kárnál. Más embert ez kétségbe ejtett volna. Barnumra csak annyiban hatott, hogy intésül vette: visszavonulni az üzleti pályáról. S még ez is nehezére esett. Sokkal inkább meg volt szokva a tevékenységhez és a nagyban való dolgozáshoz, mintsem csak úgy könnyű szerrel bírta volna magát telenségre kárhoztatni.

Tétlenségre éppen nem. De csakugyan elég volt az üzleti bajokból s örökös fáradalmakból és a világ egyik végétől a másikra való szaladgálásból. S az, a ki a munkához és tevékenységhez szokott, talál arra tért és módot a legelvonultabb magány ölében is. Egy homokbuczkát kértte változtatni, egy sivatag közepén egy kis óázst, parkot teremteni, egy mocsáros tót lecsapolni, egy dohányos teleprek iskolát szervezni, egy elhagyott vidéknek szárnyvasutat építeni: mind oly földadatok, melyeket az üzletől visszavonult ember, csupa mulatságból is, maga s embertársai hasznára, meglehet.

Barnum is így gondolkodott. East-Bridgeport, az ő vállalkozási és tervezési hajlamának szülőte, kezdetlőt fogva birta egész vonzalmát s legmélegebb érdekfűzősét. Ez új várost, mely terjeszkedésében csakhamar összeért a régi Bridgeporttal s annak egyik, de legszebb, legvirágzóbb s legnépesebb negyedét képezte, minél magasra emelni: volt egyik vágya szívének. Visszavonulva a magányba, a városrészt ügyeinek élére állott s a rendezés, építkezés és emelkedés minden kérdésében döntőleg lépett föl. A maradiasággal s a félve haladó nyárspolgársággal sokat kelle küzdenie. Szárnyvasutat tervezett, a város főútfőjén

végig, mely a nagy vonalakhoz egy-, s a gőzhajó állomáshoz másik-felé, lüktető ere legyen a városnak; de kivették vele, hogy ily kis helyen oly költséges vállalat nem fizeti ki magát; elfeledték, hogy éppen az efféle vállalatok varázsolják mihamar városokká a kis helyeket. A szárnyvasut hát meglett s éreztette csakhamar kényelmét és áldásos hatását. — Bridgeportnak nem volt még közútja vagy más nyilvános mulató helye. Minek is, mondkák a szűkkeblű maradiak. A ki zöldet, berket, folyót, árnyat s tengerpartot akar élvezni, csak egy vagy két órányira kell kísértálnia a városból s mindazt fölhalálja, a mit a természet, változatos ölében, nyujthat: ki költene itt mesterséges parkra, gesztenye-fasorokra, gyepes köröndökre s más effélekére ezereket, holott mind-ezt készen és ingyen kaphatja? Így okoskodott a nyárspolgári kislelkűség. De Barnumot az ily beszédek meg nem tántorították. Egy alkalmas helyet a város és a tengerpart között megvevett; fölmerette, tervterajzolt hozzá, izgatott egy park-részenyitársulat alakulására, s mikor az megalakult, oda ajándékozta a leggyönyörűbb s legalkalmas helyet, a melyen valaha park állott. Ma már viruló gesztenyesorok, bokor- és fatömbök, árnyas sétányok, sudarfák s fű- és virágtelep varázsolják magukhoz a város népét a Strand-park (Parti-kert) hüvösébe, hol ünnepeken vig zene zeng s tolong a sokaság.

Városért (melyet ő teremtet, nem az szülte

Barnum muzeuma az égés után.

öt) s annak emelkedésére irányzott tevékenysége közepette saját magáról sem feledkezett meg. Mint mondja, egész életének vezérelve volt: másokért munkálva önmagáért munkálni, másoknak használva önhasznát mozditani elő. Bridgeport emelkedésével saját lakhelyét is, melyet Waldemere-parknak nevezett, emelte és szépítette Barnum. E gyönyörű park s közepette a kissé szeszélyes izlésű, a hajdani Iranistán grotesk pompájának nagyszerűségével nem is vetekedő kastély, egyik szárnyán a svájci házak idylli üdéségére emlékeztető, a másikon egy gömbölyű magas kupolával a tengerre néző, földszintjén s első emeletén egymás fölött álló széles erkélyekkel, esteli társalgás csendes örömeire hivatott — ime Waldemere, a mint Bridgeporton kívül a Strand-park tőzszomszédjában, a tengerparton állott, egyfelől a jövő-menő gőzösökre vigyázva, másfelől a városi nép sürgés-forgását kísérve mosolyával, míg a távolból a vasuti menetek füttye hangzott át hozzá. Jobbról és balról, egy-egy negyedőrai sétára, férjhez ment két leányának lakásai állanak; s így Barnum e ponton egyesített mindent, a mi szívének kedves s öreg napjaira nyugalmat biztosít.

Betöltötte 60-adik évét, s neje alig valamivel fiatalabb. Olvasóink tán emlékeznek közleményünk első szakaszából a kedves Harryre. Ő mindvégig igazán hű és ragaszkodó maradt. Nem tagadhatjuk meg Barnum egy sikerült szójátékától, hogy itt ne említsük. Mikor első muzeuma

ban. E hidakat, mint látszik, évezredek előtt sok helyen használták, de ma már kimentek a divatból. Hanem az eszmét a barbar nyugatiak (már t. i. mi európaiak) újból fölkarolták s egyik megtesztelése itt is látható Buda és Pest közt a Dunán.

— (A világ legnagyobb városai.) Berlin lakossága nagyban szaporodik, s a legutolsó számlálás szerint már 930,000 lakosa van és így Európa fővárosai közt a negyedik helyet foglalja el. Első helyen áll London 3,350,000 lakosával. 49 évvel ezelőtt Európa kilenc fővárosa következő lakossággal bírt: 1) London 1,624,000, most 3,350,000; 2) Konstantinápoly 1,000,000, most 1,500,000; 3) Páris 880,000, most 1,795,000; 4) Pétervárad 480,000, most 691,000; 5) Nápoly 358,000, most 480,000; 6) Bécs 310,000, most 901,000; 7) Dublin 300,000, most 360,000; 8) Moszkva 280,000, most 611,000; 9) Berlin 250,000, most 930,000. Az egész világon a tíz legnagyobb város a következő: London 3,350,000, Peking 2,000,000, Uj-York 1,800,000, Páris 1,795,000, Konstantinápoly 1,500,000, Kanton 1,260,000, Kalkutta 1,000,000, Berlin 930,000, Bécs 901,000, Philadelphia 800,000 lakossal.

— (Furcsa sirirat.) Spanyolország egyik városában egy sirikőn a következők rövid, de sokat mondó fölirat olvasható: „Jól voltam, de még jobban akartam lenni, orvosságot vettem — s ime most itt vagyok!”

fűz most már nem szakad el egykönnyen, elnyulik messze földeken, messze tengereken is. Tul. Vendégeink eltávoztak óta is számos bucsuszó érkezett már hozzánk, köszönetet mondva a szíves fogadtatásért, s voltak, kiket a magyar vendégszeretet annyira föllelkesített, hogy költeményben adtak kifejezést érzelmeiknek. Ezek között föl-említjük Hammond urat, a „New-York Herald” című amerikai hírlap munkatársát, ki kétezer forintba kerülő távüvegnyit küldött lapjának a budapesti ünnepélyről, s ki egy költeményben bucsuzott el tőlünk, melyet a „Hon” így fordított le:

„Isten veled, te szép Pest, magyarok!
Legyen fényes az ég fölöttetek,
Nemcsak, kiket vendégül láttatok.
Egész világ köszönt im titeket.
Uraltól kezdve, messze tájakon,
A föld két sarka, nyugot és kelet,
E szokat zengi millió ajkakon:
„Szép Pest, isten veled!”

Mi ismerünk, midőn nagy hőseket
Elhullának a szent harc mezején,
Országotk vértet s mit kitértetek,
Nagy volt a oél, de nagy a hős erény.

Láttuk Kossuthotk Missourinál:
Ti értetek úgy fájtak szíveink;
Barátságunk már akkor is fenállt,
Atlantitól a Csendes-tengerig.

Most elhagyjuk a szép szabad hazát,
Hová magyar barátság vezetett,
S örülünk, hogy im ösöztört a lánc,
Melybe a magyar nemzet verve lett.”

A két nap emléke most már olyan előttünk, mint egy szép, de tűnő álom; de a kik barátságukat hagyták minálunk, kétségkívül nem fognak elfeledkezni rólunk a távolban sem, s a szép emlékek, mik kölcsönös érintkezésünk közös kincsei lettek, ne is legyenek álom sóha, de növekvő idegen barátaink rokonszenvét hazánk iránt, abban az arányban, a mint a távolság nő, mely tőlük elválaszt.

*(A persa sah) jul. 30-án este érkezett meg Bécsbe, hol a király fogadta. A sah díszgyenruhában volt, gyémántos vállrojtokkal és kardkötővel. A nagyszámú közönség zajosn állt. A király és a sah négylovas nyitott kocsi hajtattak az udvari várakba, hol a lépcső alján a sah Rudolf koronaherceg, az összes főherczeg, a miniszterek, számos tábornok és a polgári hatóságok által fogadtatott. A kíséretet kölcsönös bemutatása után visszavonult lakosztályába. A sah 12 napot szándékozik Bécsben tölteni.

*(Gróf Mikó Imre) mint magyar kir. főpohármeister a hivatalos esküt július 24-én Bécsben a király előtt letette.

*(Patterson Arthur) magyar akadémiai taggá történt megválasztása alkalmából a következő levelet intézte akadémiának elnökéhez magyar nyelven: „Méltóságos elnök ur! Igen tisztelt tagtár-aim! Nagy örömmel és büszke háladatsággal kaptam az oklevelet, melyben a magyar tudományos akadémia méltóztatik külső tagjai sorába az én igénytelen nevemet soroztatni. Mélyen érzem, hogy keveset tettem, hogy ily kitüntetést érdemeljek, s remélem, hogy a jövőben jobban igazolhatom a tisztelt tagtársak jóindulatú itéletét. Méltóztatásuk méltóságos ur és a tisztelt akadémia elfogadni mely tiszteletem őszinte kifejezését, melylyel maradtam — London, 1873. július 19-kén, alázatos szolgálja: Arthur J. Patterson.”

*(Szent László palástja.) A Zágrábban megjelenő „Narodne Novine” azt írja, hogy a zágrábi káptalan könyvtárnoka, Tkalcic Iván ur, fölaltálta e napokban a zágrábi székes-egyházban szent László magyar király palástját, mely már több századon át elveszettnek tartott. A szekrényben, melyben a palást találtatott, jól olvashatóan van írva: „pallium sancti Ladislai.” Hogy csakugyan szent László volt a palást, melyet Tkalcic ur talált: itéljük meg történet- és régiségbuváraink.

*(A nemzeti színház előadásai) részint a nagy hőség miatt, részint mert a boulevardi mun-

kálatok a kerepesi-uton még nagyon hátra vannak s aug. 1-jére semmikép el nem készülnek, a belügyminiszter engedélye folytán csak aug. 10-kén fognak kezdődni. — Augusztus havi újdonságok lesznek a „Szép Diego” (Moreto) és „A betyár kenderje” (Abonyi). Mindkettőt Feleki Miklós rendezi. Molnár György, a leltározást befejezve, „Valeria” (Szigligeti) és „III. Rikárd” előkészítésével foglalkozik.

*(Vidats János), a Vidats-féle gépgyár tulajdonosa, és ifj. Vidats István gépgyáros és házibirtokos ellen a pesti kir. törvényszéknél esődöt jelentettek be. Ez nemcsak a ferencz-józsef-takarékpénztár ügyére nagy baj (a cég az intézetnek egyik főadása lévén), hanem általában a még fejtelten hazai gépgyáriparra is nagy csapás.

† (Halálozások.) A kassai tanférfiak testülete fájdalommal tudatja kaptarsa Dölle Ödön, tanítóképzőel igazgató-tanár- s fensőbb polgári leánytanoda-tulajdonosnak elte 28-dik, nyilvános tanmunkódásának 9-dik évében az uralgó járványban történt elhunytát. A buzgó tanfériu működéséről a lapok nem egyszer emlékeztek meg méltánylat-tal. — Deák Ferencznek egy távoli rokona: Deák Ignác hunyt el Zalában, Dobronakon, 49 éves korában. — Elhunytak továbbá: Fehér Lajos, Hovesmegye egyik kiváló embere, egykor diétai követ, jeles gazda (Fehér Miklós képviselő atyja,) kinek elhunytja széles körben fog mély részvétet ébresztetni; Bosnyák Lajos ügyvéd és nyug. jóság-kormányzó, Balaton-Csahiben, jul. 25-én, 62 éves korában, tüdőszélhűdésben; Tóke Ludmilla, Pribék Ignác özvegye, jul. 23-án Ungban, kholerában; Aumüller Károlyné, szül. Ribiczey Zsuzsanna (Szathmáry György a „Hon” belmunkatársának édes anyja), ki a kholera-betegség buzgó ápolása mellett esett e kórba, Alpestesen, Hunyadmegyében jul. 25-kén, 48 éves korában; báró Horváth Gedeon jul. 24-kén Kis-Várdán szintén ama buzgalmánál esett áldozatul, hogy nevével (Rohonczy Lipót tábornok leányával) éjjel-nappal ápolt a kholerabetegeket. — Pesten Bartalus István jeles zeneirőnk neje hunyt el kholerában alig 24 órai betegség után. — Szatmárt július 22-én hunyt el végelgyöngülésben a 78 éves Rudolf Pál kanonok, ki jótékony célokra tetemes hagyományokat tett. — A Bence-rend győri házának egyik tagja: Telkesi Virgil tanár sorvadásban meghalt, 35 éves korában. — Balaton-Füreden a vidéki színészet tehetséges tagja, Balláné hunyt el e napokban hosszas beteg-ség után. — A külföldről Anglia két nevezetes emberének halálát jelentik. Wilberforce Samuel winchesteri püspök jul. 21-én Granville lorddal Dorking mellett lovagolván, lova megbotlott s ő úgy a fejére esett, hogy azonnal meghalt; aznap hunyt el Westbury lord egykori lordkancellár is, 73 éves korában.

Szerkesztői mondaniyaló.

— D. n. I. B. Akár I. B. akár V. M. küldi, soha sincs szerencsénk ezekkel a versekkel. Még folyvást nagyon kezdetlegesek.

— L. S. hegedűművészhez. Az ilyen költemények inkább magán körben, magán emlékkönyvbe, vagy felkőszönt helyett elmondva vannak helyőken. A nagy közön-ség, még jobb kidolgozás mellett is, kevésbé érdeklődnek mind a vers, mind a vers tárgya iránt.

— Pest. Győza. majd megő életkedve Ne féljen. Más ember is jár már így, hogy a sirba vágyott, sajt győnge verben megénekelte, de ki is győgyult, s talált vigasztalást a prózai világban.

— Előpatak. Míg a képek el nem készülnek, nem kezdhetjük meg a cikksorozat közlését.

— N. Szaláncz K. S. Egy hetilap sokfélekép igénybe vett tőrn nem könnyű helyet szorítani ily terjedelmesebb kimutatásoknak. Itt talán elég lenne a főeredményt adni, míg az egész sorozat más uton tétetnek közzé.

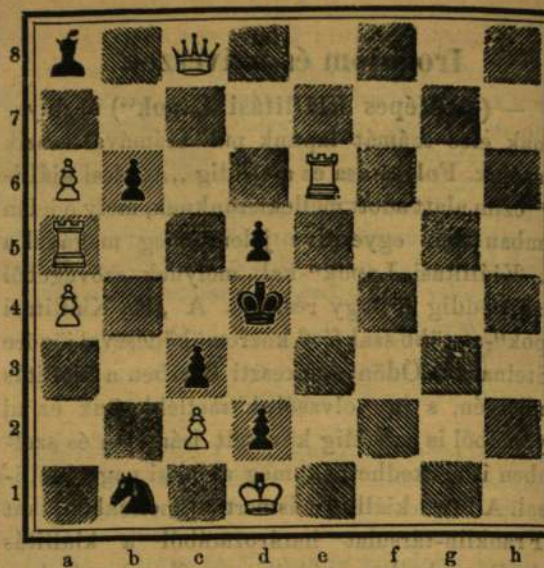
— G. I. Közreműködését, természetesen, a fölhozott körülmények közt is szívesen vesszük. A részletekről azonban csak alkalmilag, magán uton adhatnánk értesítést.

— Paks. F. J. A győze tudósítást, valamint a küldeményeket köszönettel vettük. A kívánt szám elküldetett.

SAKKJÁTEK.

713-ik sz. f. Szórényi Bélától (Pesten.)

Sötét.

Világos.

Világos indul s a harmadik lépésre mattot mond.

A 708-ik számú feladvány megfejtése.

(Willmers R.-tól.)

1. Vf6—f4 He3—e2 (a)
2. Hg4—f6† He2—f4:
3. Kh1—h2 tetsz. szerint
4. H—f3—g6 mat.

1. Kh4—h5
2. He5—f7 tetszét szer.
3. Hg4—f6† stb.

Helyesen fejtették meg: Veszprémben: Fülöp József. — Gellén: Glesinger Zsigmond. — Sárospatakon: Gérecz Károly. — Debreczenben: Zagya Imre. — Aradon: Kovács Albert. — Sziget-Csépén: Mayer Károly. — A pesti sakk-kör.

A 707. sz. feladv. megfejtette még: Kustányban Scheiber Adolf.

Figyelmeztetés.

A „Vasárnapi Ujság” és „Politikai Ujdonságok” azon t. cz. előfizetőit, kik e lapok most folyó július—decemberi félévi folyamára az előfizetési díj nál kisebb összegeket küldtek be, tisztelettel fölkerjük a hiány kipótlására, jelesen:

a kik a „Vasárnapi Ujság” és „Politikai Ujdonságok” 1/2 évi (jul.—decemberi) folyamára 6 frt helyett 5 frtot küldtek be: még 1 forint beküldésére;

a kik a „Vasárnapi Ujság” és „Politikai Ujdonságok” 1/4 évi (jul.—szeptemberi) folyamára 3 frt helyett 2 frt 50 krt küldtek be: még 50 kr. beküldésére;

a kik csupán a „Vasárnapi Ujság” 1/2 évi (jul.—decemberi) folyamára 4 frt helyett 3 frtot küldtek be: még 1 forint beküldésére;

a kik csupán a „Vasárnapi Ujság” 1/4 évi (jul.—szeptemberi) folyamára 2 frt helyett 1 frt 50 krt küldtek be: még 50 kr. beküldésére;

a kik csupán a „Politikai Ujdonságok” 1/2 évi (jul.—decemberi) folyamára 3 frt helyett 2 frt 50 krt küldtek be: még 50 kr. beküldésére;

a kik csupán a „Politikai Ujdonságok” 1/4 évi (jul.—szeptemberi) folyamára 1 frt 50 krt. helyett 1 frt 25 krt küldtek be: még 25 kr. beküldésére kéretnek föl. — Pest, aug. elején, 1873.

A Vasárnapi Ujság és P. Ujdonságok kiadó-hivatala (Pest, egyetem-utca 4. sz. a.)

TARTALOM.

Báró Schwarz-Senborn Vilmos (arczkép). — Kóbor Tamás. Bacon Franklin köztársasága (vége). — Fővárosi képek (képpel). — Szent János ünnepe Oroszországban (képpel). — Vasuti kerek és sinek, II. — A francia grónok. — Egy amerikai vállalkozó (képpel). — Egy-veleg. — Tárház: Irodalom és művészet. — Köszöntések, egyletek. — Egyház és iskola. — Balesetek, elemi csapások. — Mi ujság? — Szerkesztői mondaniyaló. — Sakk-játék. — Heti-naptár.

(Felelős szerkesztő: Nagy Miklós (L. magyar-utca 21. sz.)

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 12 ft. — Félévre 6 ft.

Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 8 ft. Félévre 4 ft. — Csupán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft. — Félévre 3 ft.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokak illetőleg: Egy négyszer hasáznott petit sor, vagy annak helye, egyszeri írtatásnál 10 krajczárba; háromszori vagy többszöri írtatásnál csak 7 krajczárba számítatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad Bécsben: Oppelik Alajos, Wollzeile Nr. 22. és Haasenstein és Vogler, Wollzeile Nr. 9. — Bélyegdíj, külön minden írtatás után 30 kr.

Cotta Bernát.

Cotta Bernát, a geologia egyik legkitűnőbb mestere, jelenleg a freiberger bányász-akadémia tanára, azon külföldi tudósok közé tartozik, kik hazánkat tudományos szempontból beutazták és műveikben egy vagy más tekintetből ismertették. Ha a régiebbek közt hálásan emlékezünk egy Beudant utazásairól, ki Magyarország nagy részét beutazta és geológiai szempontból tüzetesen leírta (Voyage minéralogique et géologique en Hongrie. Páris, 1822.), az újabbak közt Hauer és Stache jeles geológokról, kik Erdély geológiáját megírták (Geologie Siebenbürgens. Wien 1863.), Stur D. nagybecsű dolgozatairól és számos más tudósról, kik hazánk természeti viszonyait nemcsak magunknak megismerni segítették, hanem a külfölddel is megismertették, — bizonyára nem kevésbé kiérdemelte tiszteletünket a tudomány azon veterán bajnoka, kinek arcképét a jelen sorok mellett vesszük olvasóink.

Cotta többször meglátogatta Magyarországot és Erdélyt, s utazásainak eredményét több más dolgozaton kívül „Die Erzlagerstätten Ungarns und Siebenbürgens”, „Gangstudien” és „Erzlagerst. Europa's” munkáiban bocsátotta közre, melyeknek egyik legfőbb érdeme az, hogy tudományos alaposság tekintetében különösen a régiebb műveket tetemesen fölülmulják. Ha Beudant nagy művében számos oly adattal és állítással találkozunk, melyeket a későbbi pontos vizsgálatok merőben tévesnek mutattak ki, azt bizonyára csak az idő rövidségének, a sebtében utazás tévedéseinek kell tulajdonítanunk. Cotta működése speciálisabb tere szorított; legnagyobb részét az érczfékhe-lyeket és a velők járó képződések vizsgálatá, de a mit ezekről közölt, az mindenütt ma-gán viseli az éleseszü vizsgáló geológ, és a lelkiismeretes, alapos tudós keze nyomát, ki

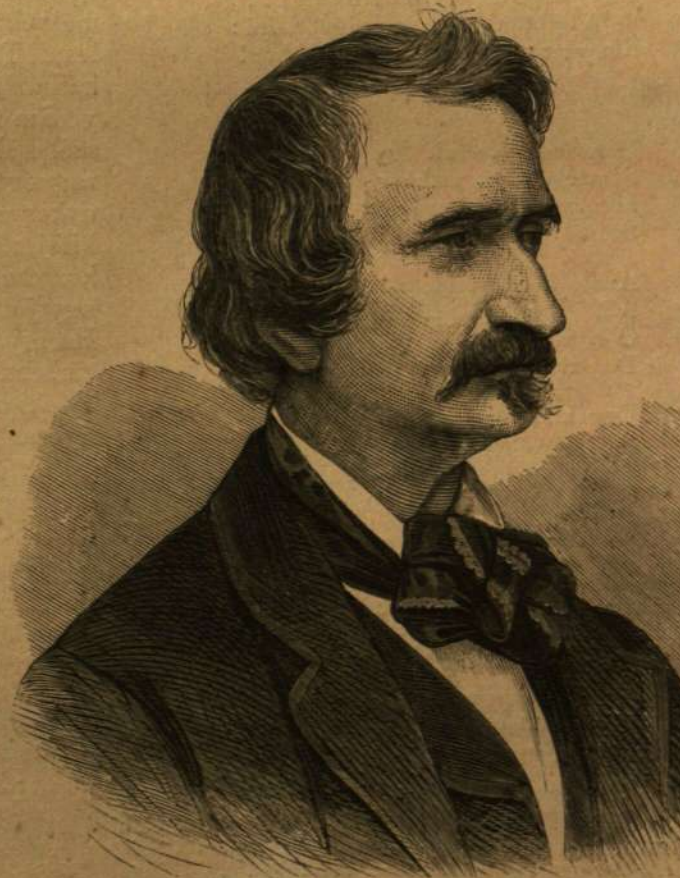
nem kockáztat oly állításokat, melyeket a helyszínen tett tanulmányai is ne igazol-nának.

Hazánk természeti szépségei és kincsei élénk benyomást tettek ő reá is, mint min-den külföldre, ki e csábítóan kedves pano-rámát először pillantja meg, s ezekről nem egy helyütt igen rokonszenves hangon nyilatkozik. Magyarország és Erdély kilencz bányavidékéről kiadott ismertetésében, melyet Jossa Henrik szép tollrajzaihoz irt ma-gyarázó szövegű (Ungarische und Sieben-bürgische Bergorte, 1862), azt mondja:

„Vöröspatak vidékét „Erdély eldorádó”-jának nevezi: „Nem szükség átkelnünk a tengeren, nem szükség az Ural keleti lejtőjére utaz-nunk, hogy egy aranyban bővelkedő orszá-gal megismerkedjünk: Európa egy vidéke sem oly dús aranyban, mint Vöröspatak vidéke.”

Hosszu tanulmányt kellene írunk, ha hazánk e barátjának tudományos működését érdeme szerint akarnók megvilágítani, vagy csak azon dolgozatait is kimerítően ismer-tetni, melyek különösen a mi országunkkal foglalkoznak. E helyett röviden csak néhány életrajzi adatot fogunk elso-rolni.

Cotta 1808. október 24-én született Zillbachban (Szászor-szágban); 1827-től 1831-ig Freibergben a bányászati tudományokat tanulta, azután Heidelbergben jogot hallga-tott, hol bölcsészettudorrá is fölavattatott. 1841-ben a tha-randi erdész-akadémia titkára lett, míg a következő év-ben már a freiberger bányász-akadémiára hívták meg ta-nárnak, hol még most, har-minez év múlva is, törhetet-len buzgalommal és szakadat-lan munkássággal működik. Ez időtől fogva igen élénk részt vett a tudományos moz-galmakban, s azóta megjelent művei között nem egy oly könyv van, melyért szerzője nevét századok múlva is hálá-san fogják említeni azon jele-sek között, kik a tudományt újabbnál újabb adatokkal gazdagították. Szászország geo-gonstikai térképét már 1832-ben elkészítette Naumann közre-működésével kidolgozni, de e

COTTA BERNÁT.

„Magyar-és Erdélyországbányavidékainem-csak a geológus és bányász néve igen ta-nulságosak, hanem a természet barátját is dús élvezetben részesítik.” . . . „Ez országok napvilágot a freiberger bányász-akadémia ki-adásában. E térkép elkészítése igen fontos lendületet adott a geologia újabb irányu

HETI NAPTÁR.

Hónapi-és Hetnap	Katholikus és protestáns naplár	Görög-orosz naplár	Izraeliták naplára	N a p	H o l d
	Augusztus	Julius (ó)	Ab. Ro.	hossza	hossza
3 Vasár	E. 9 István szent.	E. 8 Lidia	22 68 Mária M.	1. p. d. p. d. p.	1. p. d. p. d. p.
4 Hétfő	Domokos szent.	Domok	23 Trophim	131 6 4 41 7 31	936 16 3 12 11 41
5 Kedd	Havi Bold. Assz.	Áfra. Domit.	24 Kristin	132 9 4 42 7 30	249 24 4 26 regg.
6 Szerd.	Úr színev.	Ur színev.	25 Anna	133 1 4 43 7 28	262 58 5 37 0 23
7 Csüt.	Donát. Kajetan	Kajetan	26 Hermol	133 58 4 44 7 27	277 2 6 37 1 18
8 Pént.	Cziriák szent	Cziriák	27 Pantaleon	134 56 4 45 7 26	291 18 7 25 2 30
9 Szomb.	Emőd	Emőd	28 Prochus	135 53 4 47 7 23	306 28 8 1 3 53
	Hold változása.	Holdtölte	8-án 3 óra 8. 5 perczkor délután.	136 51 4 48 7 22	321 38 8 29 5 23